

Broedvogels van het Snitsermar in 2009

Romke Kleefstra

SOVON-inventarisatierapport 2009/30
Staatsbosbeheer Projectcode 3474
Dit rapport is opgesteld in opdracht
van Staatsbosbeheer, regio Noord

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2009

ISSN 1382-6255

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de Staatsbosbeheer regio Noord, contactpersoon Hans Boll.

Tekst: Romke Kleefstra

Gegevensbewerking, tabellen, figuren en verspreidingskaarten: Jeroen Nienhuis, Dries Oomen & Romke Kleefstra

Lay-out: Romke Kleefstra & Peter Eekelder

Foto's: Romke Kleefstra (omslag: nestje Rietgors, jonge Grauwe Ganzen en zomerpolder Geaupolder)

Wijze van citeren: Kleefstra R. 2009. Broedvogels van het Snitsermar in 2009. SOVON-inventarisatierapport 2009/30. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOVON en de opdrachtgevers.

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Rijksstraatweg 178

6573 DG Beek-Ubbergen

Tel: 024-6848111

Fax: 024-6848122

E-mail: info@sovon.nl

Homepage: www.sovon.nl

Inhoud

Samenvatting	4
Dankwoord en verantwoording	4
1. Inleiding	5
2. Gebied	6
2.1. Ligging, begrenzing en oppervlakte	6
2.2. Landschappelijke indrukken in het voorjaar van 2009	6
2.3. Menselijke activiteiten in en direct rond het gebied	10
2.4. Internationaal belangrijk vogelgebied	10
3. Materiaal en methode	11
3.1. Doel van de kartering	11
3.2. Methode	11
3.3. Veldwerk	11
3.4. Databewerking	11
3.5. Weersomstandigheden	12
4. Resultaten	14
4.1. Soorten en aantallen	14
4.2. Resultaten in relatie tot de karteringen in 1993 en 2002	14
4.2.1. Watervogels	15
4.2.2. Weidevogels	16
4.2.3. Rietvogels	16
4.3. Soortbesprekingen	16
4.4. Overige soorten	25
5. Evaluatie	26
5.1. Weidevogels in zomerpolders en boezemlanden	26
5.2. Moerasvogels	27
5.3. Natura 2000-soorten	27
5.4. Monitoring	27
6. Literatuur	29
Bijlage 1. Verspreidingskaarten van integraal gekarteerde broedvogels	

Samenvatting

In het voorjaar van 2009 werd het grootste gedeelte (428,9 ha) van de natuurreservaten in het Snitsermar (Sneekermeer) integraal gekarteerd op broedvogels. Er werden vijf ochtendbezoeken en twee avond/nachtronden aan het te karteren gebied gebracht. In totaal werden 78 uur en 15 minuten geïnvesteerd, wat neerkomt op 10,9 minuten per hectare.

Er werden 66 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan 55 integraal werden gekarteerd. Van de gekarteerde soorten staan er 13 op de Rode Lijst, te weten Roerdomp, Zomertaling, Slobeend, Kwartelkoning, Grutto, Tureluur, Koekoek, Veldleeuwerik, Graspieper, Gele Kwikstaart, Snor, Spotvogel en Kneu.

Ook in 1993 en 2002 werd het Snitsermar gekarteerd op broedvogels, maar toen ging het om een groter oppervlak aan Staatsbosbeheergebieden (528,5 ha). Een vergelijking over het deel van het gebied dat in alle drie jaren werd onderzocht (395,5 ha) laat in principe twee belangrijke ontwikkelingen zien. De eerste vond met name plaats tussen de karteringen in 1993 en 2002 en behelst de sterke afname in de talrijkheid en soortendiversiteit van weidevogels in de voor het gebied typische graslandssystemen zomerpolders en boezemlanden. Deze ontwikkeling is het sterkst in de boezemlanden. Ten opzichte van de kartering in 2002 nam het gros van de algemene weidevogels in 2009 verder af (o.a. Grutto en Tureluur) en verdwenen zeldzamere soorten (Zomertaling, Kempshaan, Watersnip, Visdief). Daarmee heeft het Snitsermar de voor zomerpolders en boezemlanden karakteristieke broedvogelgemeenschap verloren.

De tweede belangrijke ontwikkeling vond vooral plaats in de periode 2002-2009 en dat betreft de toename en uitbreiding van soorten die het op landelijk niveau ook goed doen. Meest in het oog springend is de snelle kolonisatie van de Grauwe Gans. Werden in 2002 in Staatsbosbeheerterrein en direct aangrenzend gebied van het Snitsermar elf paartjes vastgesteld, in 2009 waren dat er 424 (in 1993 ontbrak de soort nog als broedvogel). In het gehele centrale merengebied (Wite en Swarte Brekken, Snitsermar en Terkaplesterpuollen) gaat het om een toename van ca. 50 paar in 2002 naar naar schatting 1000 in 2009. Ook soorten als Canadese Gans en Nijlgans laten een toename zien. Datzelfde geldt voor algemene zangvogels van rietlanden, zoals Rietzanger, Kleine Karekiet en Rietgors, alsook voor Blauwborst (tevens sterke kolonisatie) en Sprinkhaanzanger. Het begroeid raken van basaltstenen oevers met landrietruigten en deels verruiging van boezemlanden lijkt deze soorten in de kaart te spelen. Soorten die het moeten hebben van natte rietlanden en/of ondiep, dynamisch rietmoeras zijn amper vertegenwoordigd (Roerdomp, Snor) of werden niet vastgesteld (Porseleinhoen).

Voor de laatste soort zijn – evenals voor broedvogels als Kwartelkoning, Kempshaan en Rietzanger – instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd in het kader van het Natura 2000-beleid. Afgezien van de Rietzanger wordt voor geen van deze soorten de doelstellingen gehaald.

Dankwoord en verantwoording

Voor het aandragen van informatie worden de Staatsbosbeheer-medewerkers Sjoerd Bakker, Hans Boll en Harm van der Wal bedankt. Wiebe Elsinga leverde fraaie overzichten van zijn langlopende inventarisaties in Geaupolder en Graverij. Van deelgebieden als Potskar, Galgelân en Kop Bloksleatpolder werden

inventarisatiereeksen verkregen via Freek Nijland van het Weidevogelmeetnet Friesland, verzameld door vrijwilligers als Theo de Jong, Henk Ligthart, Henk Osinga, Anne van Scheltinga en Sip Veenstra. Aanvullende gegevens over broedende roofvogels werden verkregen van Wiebe Elsinga, Imko Riemersma en Sip Veenstra.

1. Inleiding

In opdracht van Staatsbosbeheer regio Noord werd het grootste deel van het beheerobject ‘Snitsermar’ (Sneekermeer) in het voorjaar van 2009 voor de derde maal integraal geïnventariseerd op broedvogels. De kartering werd uitgevoerd door de samensteller van dit rapport, werkzaam bij de vereniging SOVON

Vogelonderzoek Nederland. In dit rapport worden de inventarisatieresultaten uit 2009 beschreven en vergeleken met de gebiedsinventarisaties die plaatsvonden in 1993 (van Manen 1993) en 2002 (Kleefstra 2002).

Geaupolder, 6 april 2009

2. Gebied

2.1. Ligging, begrenzing en oppervlakte

Het gebied van het Snitsermar ligt tussen de stad Sneek en de dorpen Akkrum en Joure. Samen met de nabijgelegen meren Wite en Swarte Brekken (Witte en Zwarte Brekken) en Terkaplesterpuollen (Terkapelster Poelen) vormt het een ecologische eenheid in het Lage Midden van Fryslân, aangeduid als 'centrale merengebied van Fryslân'. Snitsermar en Terkaplesterpuollen vormen tezamen het Natura 2000-gebied 'Sneekermeergebied'.

Snitsermar wordt omgeven door intensief beheerd en diep ontwaterd landbouwgebied. Op de grenzen van het gebied liggen tevens enkele dorpen, zoals Goingarijp en Terherne. Daarnaast rukt de stad Sneek met watersport gebonden industrie ('t Ges), recreatie (De Potten) en waterrijke woonwijken (Houkepoort) op naar de boorden van het meer.

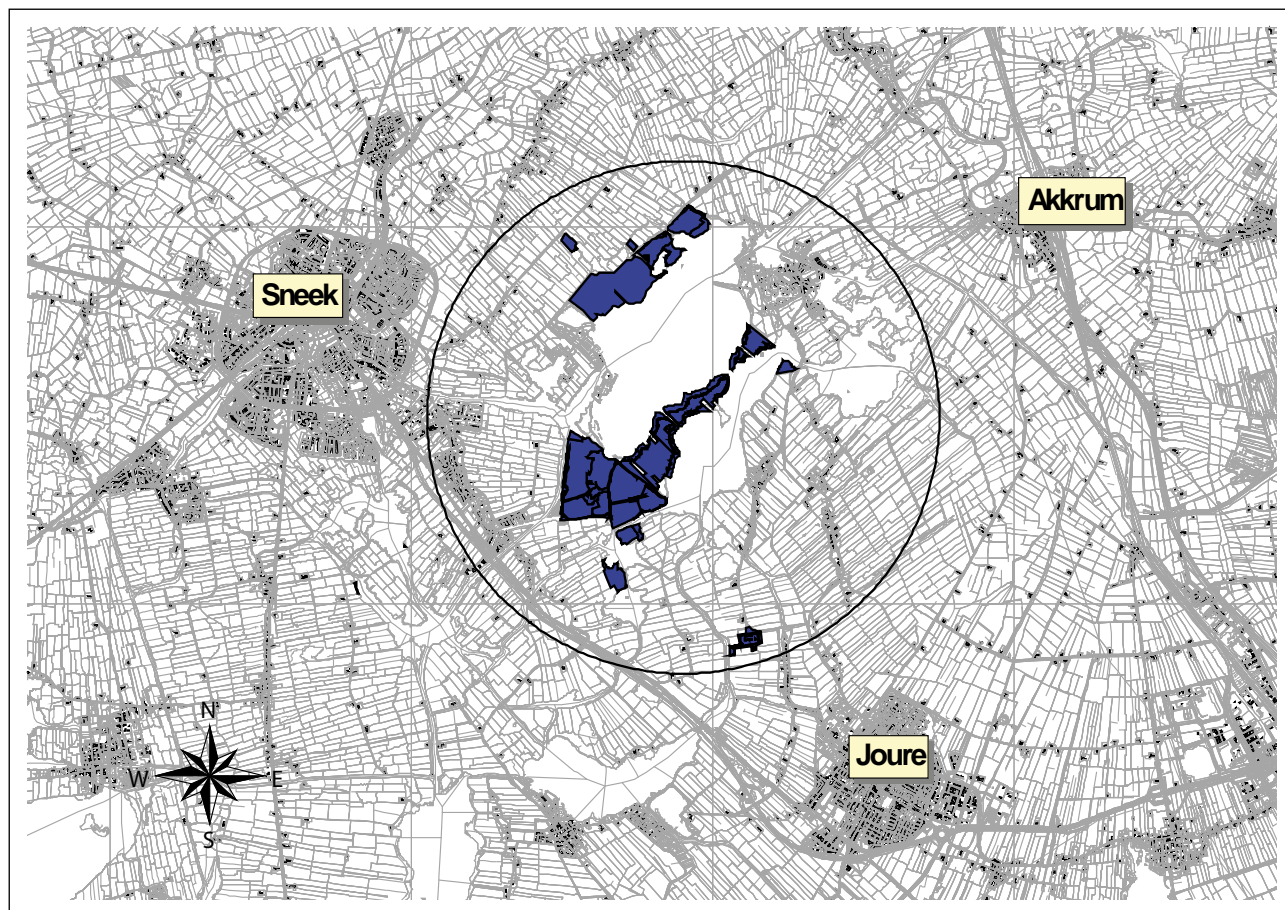
Van de Staatsbosbeheerterreinen werd in 2009 428,9 ha geïnventariseerd. In Kleefstra (2002) worden het gebied en de diverse deelgebieden nader besproken. Gedetailleerde beschrijvingen zijn ook te vinden in Hendriksma (2000) en Van Manen (1993).

2.2. Landschappelijke indrukken in het voorjaar van 2009

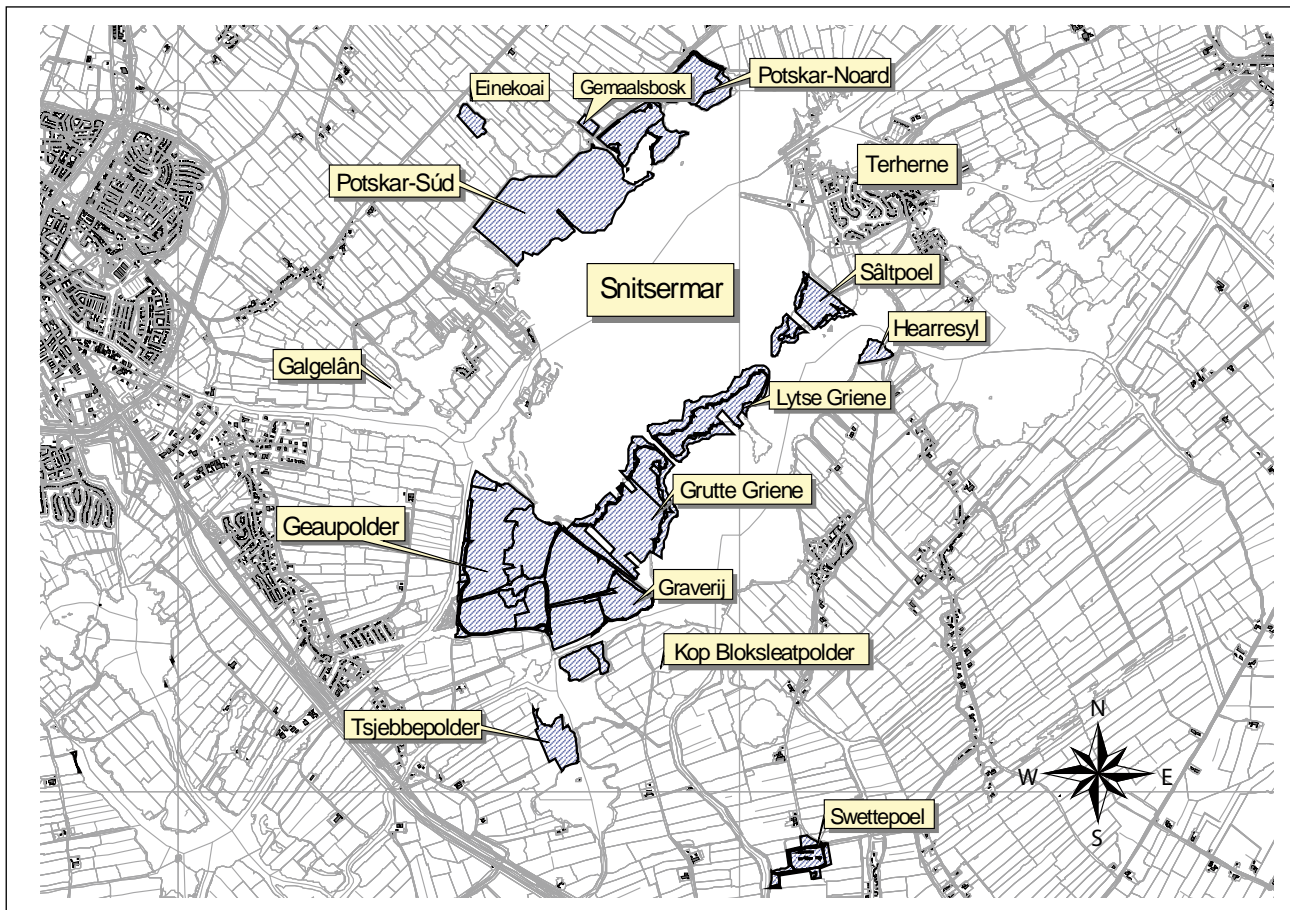
Terreincondities kunnen vooral in weidegebieden van jaar op jaar verschillen. Weidevogels reageren hier doorgaans snel en rigoureuus op. In onderstaande bespreking worden de landschappelijke indrukken, verkregen tijdens het veldwerk in het voorjaar van 2009, onderverdeeld in de belangrijkste terreintypes, te weten moeras, boezemland, zomerpolder en winterpolder. Vooral voor zeldzame graslandtypes als boezemlanden en zomerpolders is het centrale merengebied van belang. Vroeger bestond het overgrote deel van het Lage Midden van Fryslân hieruit, maar met de komst van bedijking en bemaling is het oorspronkelijke areaal teruggelopen van ca. 100.000 ha naar zo'n 2700 ha, waarvan nog slechts 200 ha echte boezemlanden (Claassen 2008).

Moeras

Rietmoeras is in het gebied van het Snitsermar met name te vinden in dichtgegroeide vaarten

Figuur 1. Ligging van de in 2009 geïnventariseerde gebiedsdelen van het Snitsermar.

Figuur 2. Gebruikte toponiemen in het gebied van het Snitsermar. Gearceerde terreindelen zijn de geïnventariseerde gebied.

als de Oude Zijlroede in Potskar-Zuid, in verlande veenvergravingen als in de Graverij, veenmosrietland als rond de Delienspoel in de Geeuwpolder, in vernatte boezemlanden als Hearresyl en deels Tsjebbepolder en in ontpolderde koppen van polders als Tsjebbepolder en Graverij. Rietzomen langs de oevers van het Sneekermeer en de Goingarijsterpoelen bestaan vrijwel geheel uit landriet dat al dan niet rijkelijk is opgeschoten tussen basaltstenen in de oevers en op verruigde polderdijken. Op veel plekken stellen die rietzomen vrijwel niets voor, zoals rond het Potskar, waar oeverzones relatief kaal zijn. Waterriet is nagenoeg overal verdwenen.

De belangrijkste natte rietmoerasjes zijn Tsjebbepolder, Graverij en Hearresyl. In al deze stukken is een verbinding met de boezem gemaakt en kunnen zich natte rietruigten ontwikkelen in ondiepe waterpartijen. Naast riet floreren in deze terreinen met name pitrus en lisdodde.

Boezemland

Sâltpoel, Lytse Griene, Grutte Griene en Frijgêrzen zijn de belangrijkste boezemlanden in het Snitsermargebied. De vanouds onbedijkte en onbemalen graslanden worden noodzakelijkerwijs 's zomers toch licht bemalen, omdat de centrale delen

door diepteontwatering in de regio ingeklonken zijn, ook al betreft het hier in het geval van Lytse en Grutte Griene eilanden in het meer. Zowel Sâltpoel als Frijgêrzen lagen er in het voorjaar van 2009 erg ruig bij. In beide boezemlanden domineerde ongemaaide ruigte die gemiddeld kniehoog was. Ook de Grutte Griene lag er voor het grootste deel ruig bij. Op de Lytse Griene was dat in een enkel perceel het geval. Voor weidevogels zijn dergelijke ruigten ongeschikt, maar het niet jaarlijks maaien is juist voordelig voor een bedreigde soort als de Noordse woelmuis, die het in het Sneekermeergebied van de boezemlanden moet hebben (Beemster & Bakker 2009). Door hapering van de bemaling lag de Lytse Griene er tot halverwege het voorjaar nat bij.

Zomerpolders

Potskar-Noord, Geaupolder en Graverij vormen de zomerpolders binnen het geïnventariseerde gebied. Voor alle drie geldt eigenlijk dat ze opmerkelijk kaal uit de winter kwamen en dat ook lange tijd bleven. Bij de eerste ronde waren alle zomerpolder reeds drooggevallen, afgezien van enkele laaggelegen plekken in de Geaupolder. Daarna droogden de zoden van de graslanden snel in en werden hard en dor., door het uitblijven van regenval en wegzakkende waterstanden

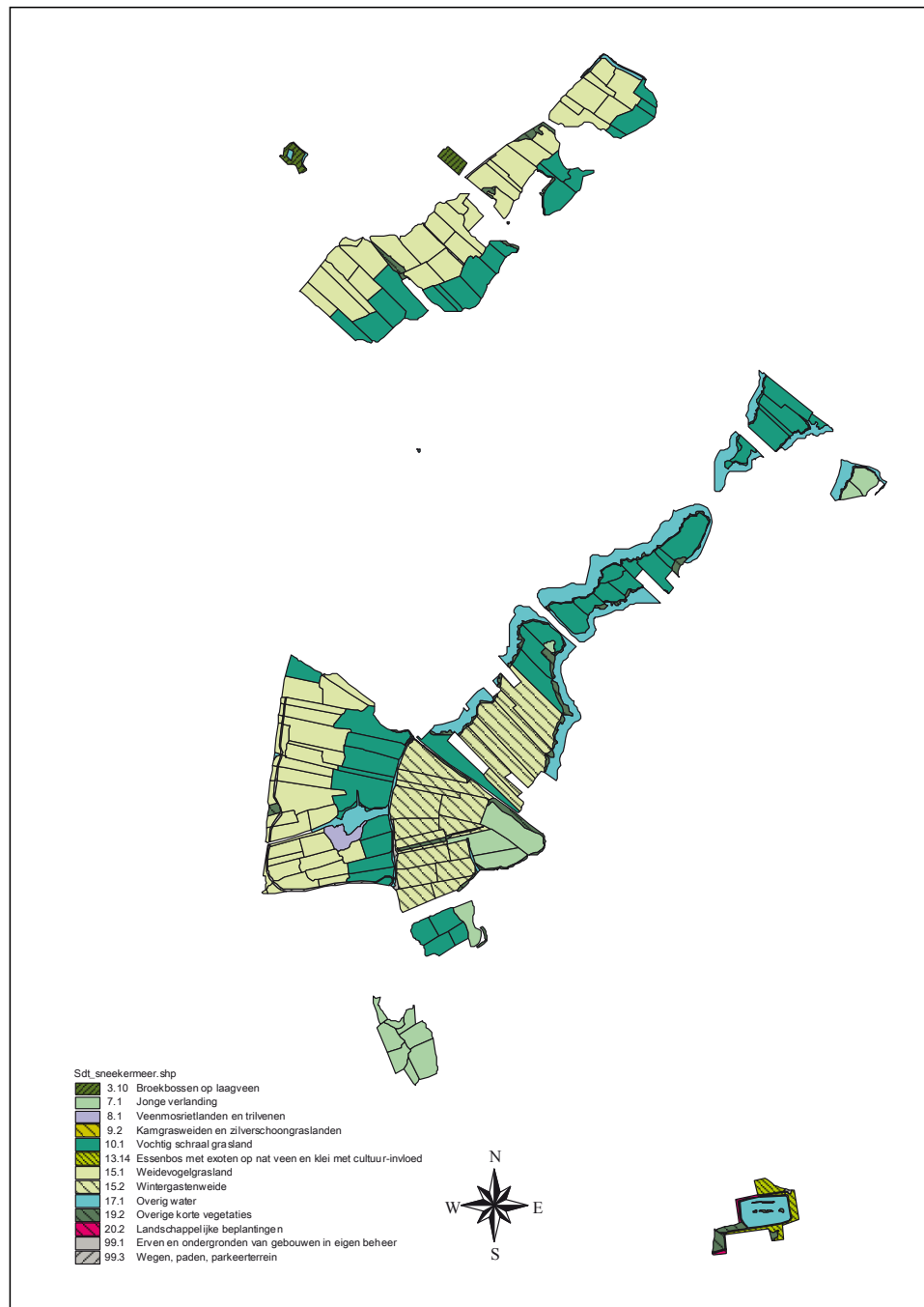
Twee voorbeelden van verruigd boezemland, met links de Frijgêrzen en rechts de Lytse Griene (6 april 2009).

Verruiging in het Pottskar-Zuid (31 maart 2009) en het einde van het broedseizoen met gemaaid en geïnjecteerd grasland in zomerpolder Pottskar-Noord (22 juni 2009).

Schaarse graslandbegroeiing in de zomerpolder van de Graverij (links, 29 mei 2009) en schaarse ruigtebegroeiing, vrijwel zonder riet, in de oever van Pottskar-Zuid (31 maart 2009).

Figuur 3. Habitatkaart van de geïnventariseerde terreindelen van het Snitsermar (Staatsbosbeheer).

Winterpolders

Tijdens de karteringen in 1993 en 2002 werd een veel groter oppervlak aan winterpolders geïnventariseerd. Toen behoorden ook gebieden als Galgelân, Kop Bloksleatpolder en enkele graslanden bij Goingarijp tot het te karteren gebied. In 2009 ging het alleen om het zuidelijke deel van het Potskar. Hier zakte de waterstand relatief diep weg voor een natuureservaat, tot meer dan 70 cm beneden het maaiveld. Het grootste deel van de graslanden lager voor weidevogels gunstig bij, op enkele zeer ruige stukken na.

Overige terreinen

Op de flanken van het gebied werden nog enkele

kleine deelgebieden geïnventariseerd. Het gaat hier om de Einekoai, een oude, vervallen eendenkooi met hoog opgaand elzenbos. De hierin gelegen vierkante plas is grotendeels dichtgegroeid met lisdodde en riet. Vlakbij de Einekoai ligt het Gemaalsbos, een opgaand loofbosje met overwegend berken en een relatief rijke onderbegroeiing.

In tegenstelling tot de karteringen in 1993 en 2002 werd in 2009 ook de Swettepoel geïnventariseerd. Deze recreatieplas was vroeger een meertje dat in open verbinding met de Friese boezem stond en waar tevens zand gewonnen is. De plas met enkele eilandjes wordt omzoomd door opgaand loofbos en een enkel rietveldje.

Twee voorbeelden van natte natuurontwikkeling. Links natte ruigten, droogvallende land en open water met pitrus in de Graverij (6 april 2009). Rechts pitrus in ondiep open water in de Tjebbeolder (23 april 2009).

2.3. Menselijke activiteiten in en direct rond het gebied

Het Snitsermar is een hotspot voor waterrecreatie in Fryslân. Steeds vroeger in het voorjaar komt deze recreatie op gang, waardoor het met name in warme voorjaarsweekenden en -vakanties ‘zwart ziet’ van de surfers, zeilboten, zeiljachten, speedboten, kruisers en ‘bruine vloot’ zeilschepen. Hiervoor zijn steigers beschikbaar om af te meren, waarvan de meeste ook toegang verschaffen tot de Staatsbosbeheer-terreinen. Ondanks de aanwezigheid van afpaling met verbodsborden worden terreinen met grote regelmaat bezocht door recreanten, dikwijls met loslopende honden, en zijn ze vooral in trek als openbaar toilet voor zeilers. Op de Lytse en Grutte Griene maait Staatsbosbeheer voor recreanten een pad langs de oever, wat de recreatiedruk op de eilanden vergroot. Ook wordt dit gebruikt om honden uit te laten, maar bijvoorbeeld ook om te vliegeren. De omgeving van het Potskar wordt druk bezocht door wandelaars uit Sneek en nabijgelegen dorpen. In het voorjaar van 2009 werden in de terreinen van Staatsbosbeheer zowel wandelaars met honden als joggers aangetroffen. Voorts ligt het gebied niet ver van Joure, van waaruit vrijwel dagelijks vaarten met luchtballonnen plaatsvinden, die regelmatig laag over het Snitsermar voeren. Naast deze recreatieve activiteiten was het bezoeken van de Graverij en Tjebbeolder voor het prikken van eieren van Grauwe Ganzen vermoedelijk de activiteit met de grootste verontrustende impact op broedvogels.

2.4. Internationaal belangrijk vogelgebied

De eenheid van Sneekermeer, Goingarijsteren en Terkaplester Poelen (2288 ha, incl. open water) vormen tezamen het Natura 2000-gebied ‘Sneekermeergebied’. Het gebied is van belang voor een aantal niet-broedvogels die het vooral gebruiken als rustgebied (slaap- en pleisterplaatsen). Voor niet broedvogels als Kleine Rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde Eend, Slobeend, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kemphaan, Grutto en Wulp werden instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd. Datzelfde geldt voor enkele broedvogels, namelijk Porseleinhoen, Kwartelkoning, Kemphaan en Rietzanger. Voor het Porseleinhoen luidt die: “behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste twee paren.” Voor Kwartelkoning is de norm gesteld op twee broedparen, Kemphaan 20 en Rietzanger 370.

3. Materiaal en methode

3.1. Doel van de kartering

De kartering vond plaats in het kader van de ornithologische basiskarteringen, die periodiek in de terreinen van Staatsbosbeheer worden uitgevoerd. Het vastleggen van de verspreiding en de aantallen van broedvogels geeft inzicht in aantalsontwikkelingen en effecten van het gevoerde beheer. De uitgevoerde basiskartering had tot doel daarvoor een volledig beeld te krijgen van de Rode Lijstsoorten (Hustings *et al.* 2004) en, in de terminologie van SOVON, zeldzame soorten (LSB/Z; van Dijk *et al.* 2004) en schaarse broedvogels (BMP/B; van Dijk 2004).

3.2. Methode

Bij de verzameling en interpretatie van de veldgegevens werd gewerkt conform de richtlijnen van de SOVON BMP-handleiding (van Dijk 2004). In het veld werd gewerkt met topografische kaarten met een schaal van 1:10.000. De hierop gemaakte notities werden na de inventarisatie verwerkt op aparte soortkaarten, welke na beëindiging van het veldseizoen werden geïnterpreteerd.

3.3. Veldwerk

Er werden vijf vroege ochtendbezoeken aan het gebied gebracht (tabel 1). In de vroege ochtenduren ging daarbij aandacht uit naar moerasvogels (vooral rond zonsopgang actief) en later op de ochtend weidevogels. Ook werd telkens op een ander punt gestart, zodat vrijwel alle gebiedsdelen in de vroege ochtend zijn bezocht. Deels werden de inventarisaties om logistieke redenen gecombineerd met inventarisaties in het gebied van de Terkaplesterpuollen (Kleefstra 2009a). Het gaat dan om de deelgebieden in het zuidoostelijke deel van het Snitsermar, zoals Sâltpoel, Hearresyl en Swettepoel.

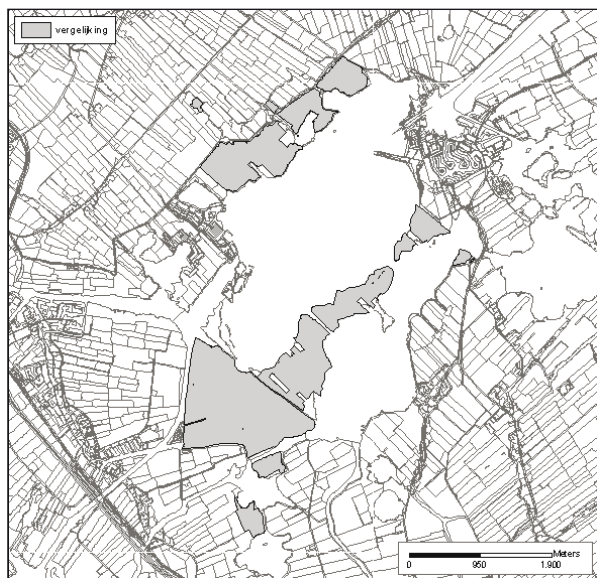
Voor schemer- en nachtactieve soorten (o.a. Roerdomp) werden twee nachtbezoeken gebracht. In totaal werden 78 uur en 15 minuten geïnvesteerd, wat neerkomt op 10,9 minuten per hectare. Dit komt overeen met de tijdsinvestering in 2002 (10,2 min/ha, Kleefstra 2002a).

3.4. Databewerking

Geïnterpreteerde soortkaarten zijn gedigitaliseerd in GIS, waarbij in principe het centrum van een territorium de stip op de stippenkaart vormt (zie bijlage), tenzij een nestvondst anders uitwijst.

Tabel 1. Tijdsinvestering in het Snitsermar in 2009 (N = nachtronde).

Ronde	Datum	Begin	Eind	Totaal	Telomstandigheden
1	27 maart	8:20	9:45	1:25	bewolking 6/8, temp. 8C, wind NW4, droog
	31 maart	7:15	10:10	2:55	bewolking 8/8, temp. 8C, wind ZW3, droog
	6 april	6:30	14:15	7:45	bewolking 0/8, temp. 16C, wind ZW2, droog
2	17 april	6:15	7:00	0:45	bewolking 6/8, temp. 13C, wind N3, droog
	17 april	12:00	13:35	1:35	bewolking 6/8, temp. 13C, wind N3, droog
	21 april	6:20	10:10	3:50	bewolking 3/8, temp. 14C, geen wind, droog, deels mist
	23 april	6:10	14:40	8:30	bewolking 4/8, temp. 16C, geen wind, droog
3	2 mei	5:40	6:05	0:25	bewolking 3/8, temp. 18C, wind ZW3, droog
	5 mei	8:50	11:50	3:00	bewolking 7/8, temp. 13C, wind NW4-5, droog
	7 mei	5:10	5:35	0:25	bewolking 1/8, temp. 18C, wind ZW2, droog
	7 mei	11:15	12:15	1:00	bewolking 1/8, temp. 18C, wind ZW2, droog
	11 mei	5:05	12:30	7:25	bewolking 4/8, temp. 11C, NO4, droog
4	19 mei	4:35	5:05	0:30	bewolking 2/8, temp. 18C, wind Z2, droog
	19 mei	7:05	8:20	1:15	bewolking 2/8, temp. 18C, wind Z2, droog
N	21 mei	21:45	3:45	6:00	bewolking 6/8, temp. 6C, wind W3, droog
4	26 mei	6:45	11:00	4:15	bewolking 7/8, temp. 18C, W4, droog
	29 mei	4:30	11:30	7:00	bewolking 0/8, temp. 16C, wind NO2, droog
5	20 juni	5:50	8:10	2:20	bewolking 6/8, temp. 14C, wind W3, droog
	22 juni	4:30	8:25	3:55	bewolking 8/8, temp. 14C, geen wind, droog
	25 juni	4:30	12:35	8:05	bewolking 2/8, temp. 22C, O4, droog
	26 juni	6:30	9:30	3:00	bewolking 7/8, temp. 22C, O3, droog
N	28 juni	1:15	4:10	2:55	bewolking 6/8, temp. 23C, O2, droog

Figuur 4. Overzicht van terreinen in het Sneekmeergebied die zowel in 1993, 2002 als 2009 integraal gekarteerd zijn en op basis waarvan aantalsontwikkelingen zijn berekend.

Wanneer in ieder jaar exact hetzelfde gebied geïnventariseerd wordt, is een vergelijking snel getrokken. In het geval van de broedvogelkarteringen van het Snitsermar geldt dat de begrenzing en het aantal hectares van het onderzochte gebied in 2009 (428,9 ha) afweek van dat in 2002 (528,5 ha). Kop Bloksleatpolder en Galgelân vielen af, omdat deze gebieden reeds als BMP-plot in het kader van het Weidevogelmeetnet Friesland worden geïnventariseerd. Ook enkele graslanden ten noorden van Goingarijp bleven buiten schot. Dat alles bemoeilijkt het maken van vergelijkingen. Daarom is in GIS berekend hoeveel territoria er in de onderzoeksjaren 1993, 2002 en 2009 zaten in die terreindelen die in alle jaren zijn onderzocht. De oppervlakte van deze terreinen bij elkaar bedraagt 395,5 ha (figuur 4).

3.5. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperatuur

zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt, zeker bij vogels, ook af bij hoge temperaturen. Vandaar een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2009 aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat.

Maart

Maart 2009 was een tamelijk rustige en zonnige maand met een gemiddelde temperatuur van 6,1° C, duidelijk boven de 5,6° C van het langjarig gemiddelde. De gemiddelde windsnelheid lag onder het langjarig gemiddelde, stormen ontbraken en slechts op enkele dagen stond langs de kust een harde wind. De neerslag lag iets onder het langjarig gemiddelde. Het aantal etmalen met nachtvorst was normaal: 2-8 dagen in het westen, 8-11 dagen in het oosten. Strenge vorst ontbrak overal.

April

April 2009 kan worden gekenschetst als een warme en droge voorjaarsmaand. Het landelijk gemiddelde was het op een na hoogste sinds de start van de metingen in 1706; alleen april 2007 was nog zachter. Koele dagen kwamen niet voor en nachtvorst bleef in het grootste deel van het land tot vijf of minder nachten. Alleen in het oosten kwam het kwik nog 5-7 nachten onder de nul graden. Het neerslagpatroon was opmerkelijk variabel, waarbij het in het noorden extreem droog (5-15 mm) was. Grote delen van het noorden (en westen) van het land kenden een hoeveelheid zonuren die ruim boven het gemiddelde lag.

Mei

Mei 2009 was een warme en natte maand. Dat laatste gaat met name ook op voor het noorden van het land, waar de maandsom veelal tussen de 65 en de 125 mm lag. Met een gemiddelde van onder de 12 graden bleef het noorden wat achter bij de rest van het land. De meeste zonuren werden in de kuststrook geregistreerd. Nachtvorst bleef beperkt tot een enkele plek in het oosten van het land.

Juni

Juni 2009 was een tamelijk warme en zonnige maand. Net als in de voorafgaande maanden waren de verschillen in het neerslagpatroon groot. Daarbij

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (Nederlands gemiddelde) in de periode maart-juli 2009, op basis van het KNMI. ref. staat voor de referentie waarden (langjarig gemiddelde).

	Gem. temp °C	Ref	Neerslag in mm	Ref	Zonneschijn in %	Ref	Wind (m/s)	Ref
Maart	6,1	5,6	53	65	41	31	4,8	5,4
April	11,7	8,0	22	44	54	39	3,8	4,9
Mei	13,5	12,3	67	57	51	43	4,8	4,5
Juni	15,4	14,9	55	71	50	38	4,0	4,4
Juli	18,0	17,1	100	70	48	40	4,7	4,3

was het o.a. opvallend droog (max. 45 mm neerslag) in grote delen van Friesland. De zon scheen traditiegetrouw het meest langs de kust. Tropische dagen kwamen niet voor.

Juli

Zomermaand juli verliep in 2009 over het algemeen warm en zonnig. De hoeveelheid neerslag in delen

van het noordwesten steken onder de 70 mm. Het noordoosten bleef met gemiddelde waarden tot 17,5° C iets bij achter bij de rest van het land. Tengevolge van de verschillende depressies die veelal van de Noordzee ons land bereikten lag de gemiddelde windsnelheid duidelijk boven het gemiddelde. Lokaal werden hierbij soms zware windstoten gemeld.

Graverij met Kokmeeuwen boven de broedkolonie, 6 april 2009

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In het geïnventariseerde deel van het Snitsermar werden in het voorjaar van 2009 66 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan 55 integraal werden gekarteerd (tabel 3). Algemene soorten die niet werden gekarteerd, maar wel tot broeden kwamen in het gebied zijn: Wilde Eend, Soepeend, Meerkoet, Witte Kwikstaart, Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees en Vink. Van de gekarteerde soorten staan er 13 op de Rode Lijst, te weten Roerdomp, Zomertaling, Slobeend, Kwartelkoning, Grutto, Tureluur, Koekoek, Veldleeuwerik, Graspieper, Gele Kwikstaart, Snor, Spotvogel en Kneu.

In tabel 3 worden de aantallen territoria onderverdeeld in wat binnen de Staatsbosbeheer-begrenzing werd vastgesteld en net daarbuiten. Het aantal binnen de begrenzing wordt in bijlage 1 in de kop van de verspreidingskaarten vermeld. De

kaarten laten evenwel ook de territoria net buiten de begrenzing zien, waarmee het totale aantal stippen per verspreidingskaart overeenkomt met het totaal in tabel 3. Aanvullend op de vermelde soorten hierboven werden van Boomkruiper en Kauw territoria net buiten de Staatsbosbeheer-eigendommen vastgesteld. Volledigheidshalve zijn ook zij in tabel 3 en in bijlage 1 opgenomen.

4.2. Resultaten in relatie tot de karteringen in 1993 en 2002

Tweemaal eerder werd het Snitsermar vrijwel integraal gekarteerd op broedvogels. In zowel 1993 als 2002 werden alle Staatsbosbeheer-eigendommen rond het Sneekermeer en de Goingaripster Poelen onderzocht. In Gis is een vergelijking gemaakt op basis van de hectares die in alle drie jaren

Tabel 3. Vastgestelde soorten en aantallen territoria in het Snitsermar (428,9 ha) in 2009 binnen de begrenzing van de gekarteerde terreinen en net daarbuiten. Rode Lijstsoorten zijn vet weergegeven.

soort	binnen	buiten	totaal	soort	binnen	buiten	totaal
Fuut	17	20	37	Holenduif	1	1	2
Roerdomp	1	0	1	Koekoek	2	1	3
Kolgans	14	2	16	Grote Bonte Specht	1	0	1
Grauwe Gans	406	18	424	Veldleeuwerik	15	3	18
Soepgans	1	0	1	Boompieper	1	0	1
Canadese Gans	13	3	16	Graspieper	14	0	14
Brandgans	2	0	2	Gele Kwikstaart	69	6	75
Nijlgans	19	2	21	Heggenmus	4	2	6
Bergeend	8	0	8	Blauwborst	26	7	33
Krakeend	53	9	62	Zanglijster	1	1	2
Zomertaling	2	0	2	Sprinkhaanzanger	13	5	18
Slobeend	23	0	23	Snor	1	0	1
Tafeleend	7	3	10	Rietzanger	231	63	294
Kuifeend	10	1	11	Bosrietzanger	4	7	11
Bruine Kiekendief	4	3	7	Kleine Karekiet	121	28	149
Havik	1	0	1	Spotvogel	4	1	5
Buizerd	3	0	3	Braamsluiper	1	1	2
Torenvalk	1	0	1	Grasmus	11	4	15
Kwartel	1	0	1	Tuinfluitier	11	6	17
Fazant	1	0	1	Zwartkop	8	3	11
Waterral	2	0	2	Baardman	3	0	3
Kwartelkoning	1	0	1	Staartmees	1	1	2
Waterhoen	1	0	1	Pimpelmees	6	1	7
Scholekster	5	1	6	Boomkruiper	0	1	1
Kievit	54	1	55	Kauw	0	1	1
Grutto	17	0	17	Zwarte Kraai	5	3	8
Wulp	11	0	11	Kneu	1	2	3
Tureluur	10	0	10	Rietgors	125	30	155
Kokmeeuw	516	0	516				

Tabel 4. Vergelijking van het aantal territoria in het deel van het Snitsermar dat tijdens alle drie karteringen onderzocht is (395,5 ha). Rode Lijstsoorten zijn vet weergegeven.

soort	1993	2002	2009	soort	1993	2002	2009
Fuut	20	14	11	Wulp	6	12	10
Roerdomp	0	1	1	Tureluur	77	17	10
Kolgans	0	2	14	Kokmeeuw	475	24	516
Grauwe Gans	0	9	389	Visdief	49	12	0
Soepgans	+	+	1	Holenduif	0	0	1
Canadese Gans	0	1	13	Koekoek	2	0	1
Brandgans	0	0	2	Ransuil	3	0	0
Nijlgans	0	8	16	Grote Bonte Specht	0	1	0
Bergeend	3	11	7	Veldleeuwerik	101	36	15
Smient	0	1	0	Graspieper	4	9	14
Krakeend	45	37	44	Gele Kwikstaart	139	73	69
Wintertaling	1	0	0	Heggenmus	0	0	1
Zomertaling	7	3	2	Blauwborst	0	5	25
Slobeend	34	7	23	Zanglijster	0	0	1
Tafeleend	9	4	7	Sprinkhaanzanger	0	0	12
Kuifeend	23	11	9	Snor	0	0	1
Bruine Kiekendief	4	5	4	Rietzanger	126	96	208
Havik	1	2	1	Bosrietzanger	11	6	4
Sperwer	1	0	0	Kleine Karekiet	56	33	107
Buizerd	2	2	1	Spotvogel	1	1	2
Torenvalk	1	0	0	Braamsluiper	0	1	0
Kwartel	0	1	1	Grasmus	5	0	6
Fazant	0	0	1	Tuinfluitier	+	+	2
Waterral	1	5	2	Zwartkop	0	0	2
Porseleinhoen	1	1	0	Baardman	0	0	3
Kwartelkoning	0	0	1	Matkop	0	1	0
Waterhoen	0	0	1	Pimpelmees	0	0	2
Scholekster	36	11	5	Ekster	1	0	0
Kievit	123	35	54	Kauw	0	1	0
Kemphaan	13	1	0	Zwarte Kraai	8	2	2
Watersnip	2	0	0	Kneu	0	0	1
Grutto	159	17	15	Rietgors	91	75	117

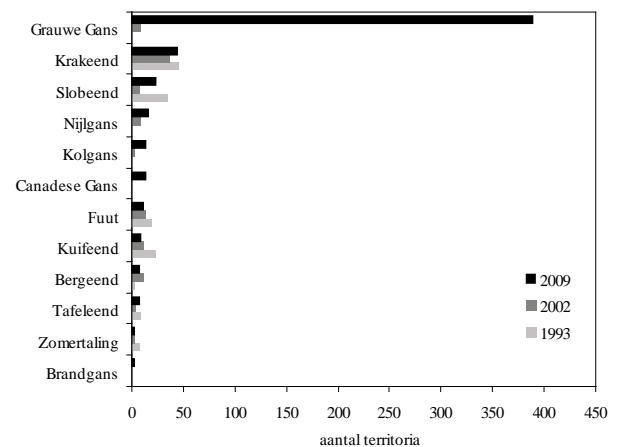
geïventariseerd werden. Het gaat om een oppervlak van 395,5 ha, figuur 4).

In tabel 4 staan de aantallen weergegeven die in dit deel van het Snitsermar in respectievelijk 1993, 2002 en 2009 werden vastgesteld. Dat laat zien dat zich grote veranderingen hebben voorgedaan in de diversiteit en talrijkheid van broedvogels.

4.2.1. Watervogels

Broedvogels van (matig) voedselrijke waterpartijen betreffen in het Snitsermar vrijwel alleen ganzen en eenden, afgezien van de Fuut (figuur 5). Alle ganzensoorten laten een flinke toename zien ten opzichte van 2002. Dat geldt in het bijzonder voor de Grauwe Gans, waarvan de aantalsontwikkeling ronduit spectaculair is. In 1993 ontbraken ganzen nota bene nog als broedvogel.

Bij de eenden zijn Krak- en Tafeleend relatief stabiel in aantal. Voor de eerste is dat eigenlijk opmerkelijk,

Figuur 5. Aantalsveranderingen bij een twaalfal broedvogels van (matig) voedselrijke waterpartijen in het Snitsermar in 1993-2009, berekend over gebiedsdelen (395,5 ha) die in alle drie jaren integraal gekarteerd zijn.

omdat de soort landelijk en provinciaal een sterke toename laat zien. Aansluitend daarop werd rond de Wite en Swarte Brekken en Terkaplesterpuollen in het voorjaar van 2009 ook een flinke toename in het aantal territoria van de soort vastgesteld (Kleefstra 2009a&b). De andere eendesoorten zijn alle minder talrijk dan zij bij één van de vorige karteringen of beide waren. Dat geldt tevens voor de Fuut.

4.2.2. Weidevogels

De weidevogels laten vrijwel alle een weinig rooskleurig beeld zien (figuur 6). Voor het gros van de soorten vond de grootste afname plaats in de periode tussen 1993 en 2002. Sinds 2002 zijn de meeste soorten verder afgenomen, in het bijzonder Veldleeuwerik, Tureluur en Scholekster. De Kemphaan komt als broedvogel niet meer voor in het Snitsermar. Enigszins opvallend is de lichte afname van de Gele Kwikstaart, een soort die provinciaal (Nijland 2009) en ook in de omliggende gebieden Wite en Swarte Brekken (Kleefstra 2009a) en Terkaplesterpuollen (2009b) juist in aantal toeneemt. De enige weidevogel die sinds 1993 een toename laat zien op basis van de integrale karteringen is de Graspieper.

4.2.3. Rietvogels

Zangvogels van rietland laten vrijwel alle een positieve aantalsontwikkeling zien ten opzichte van de vorige twee karteringen (figuur 7). Het lijkt erop dat zich na het aanbrengen van basaltsteen in de oevers, oevers zich wat ontwikkeld hebben met toename van landrietvegetaties. In vergelijking met 2002 zijn rietzomen zodoende wat robuuster. Vermoedelijk profiteren vrijwel alle soorten hiervan. Voor de Rietzanger leek 2009 überhaupt

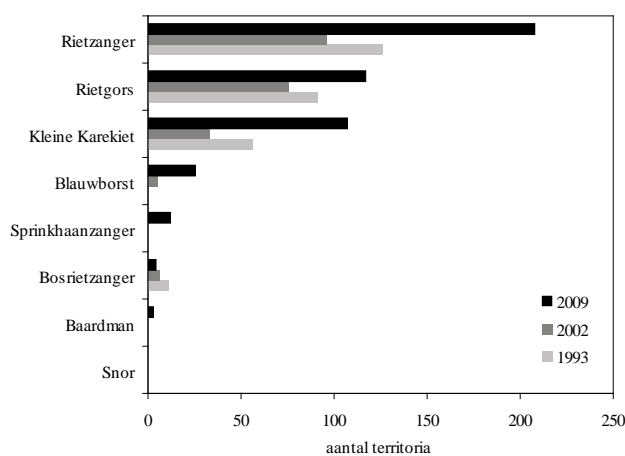
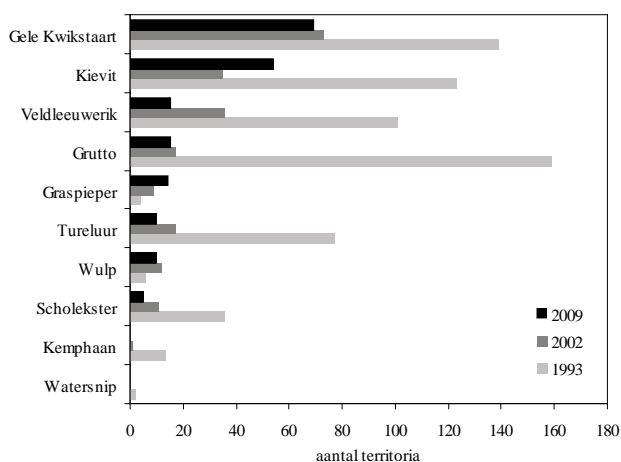
een goed jaar in de regio. Zo was de soort ook veel talrijker in vaste plots in Midden-Fryslân, o.a. in de Alde Feanen (G. Jellema, *pers.med.*). Blauwborst en Sprinkhaanzanger zijn soorten die landelijk in de plus zitten. Ook de ontwikkeling van (natte) ruigten in de ontpolderde terreinen Tsjebbeolder en Graverij zorgt voor een hogere bezetting, o.a. van Kleine Karekiet. De Snor wordt sinds 2003 jaarlijks als broedvogel vastgesteld in het Snitsermar, en dan vrijwel altijd in de natte rietlanden van de Tsjebbeolder en de Graverij (eigen gegevens, W. Elsinga).

4.3. Soortbesprekingen

In de soortbesprekingen wordt ingegaan op de aard van de gemaakte waarnemingen, broedhabitat, broedsuccessen en aantalsontwikkeling. Wanneer er wat betreft deze onderwerpen niets valt te melden behalve algemene zaken, wordt een soort niet besproken. Bij een aantal soorten wordt de aantalsontwikkeling die met de kartering is vastgesteld vergeleken met een trendindex op basis van inventarisaties in vaste proefvlakken (plots). Voor deze indexen zijn de inventarisatiegegevens van de Graverij en Geaupolder (gegevens W. Elsinga), Kop Bloksleatpolder (gegevens T. de Jong & S. Veenstra) en Galgelân (gegevens H. Ligthart, H. Osinga, A. van Scheltinga) gebruikt.

ROERDOMP: 1 *territorium*

Sinds 2001 is de Roerdomp vaste broedvogel van het Sneekermeergebied. In bijna alle jaren werd de soort vastgesteld in het vernatte deel van de Graverij, soms bevonden territoria zich in rietzomen van de sluis van Terherne, op de Lytse Griene of in de Tsjebbeolder. In 2009 werd opnieuw een

Figuur 6 (links). Aantalsveranderingen bij tien weidevogels in het Snitsermar in 1993-2009, berekend over gebiedsdelen (395,5 ha) die in alle drie jaren integraal gekarteerd zijn.

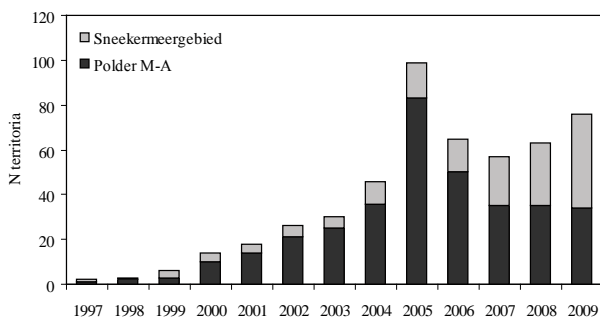
Figuur 7 (rechts). Aantalsveranderingen bij acht zangvogels van rietland in het Snitsermar in 1993-2009, berekend over gebiedsdelen (395,5 ha) die in alle drie jaren integraal gekarteerd zijn.

territorium vastgesteld in de Graverij op basis van een roepende vogel in de vroege ochtend van 6 april.

KOLGANS: 14 territoria

De inventarisatie van overzomerende en broedende Kolganzen in het Sneekermeergebied in de afgelopen jaren is onvolledig. Niet ieder jaar wordt het gebied integraal geïnventariseerd. Daarnaast is het mogelijk dat het aantal onderschat wordt, omdat de status van de soort als broedvogel niet altijd even duidelijk is. Broedende en overzomerende Kolganzen in het Snitsermar zijn er al sinds halverwege jaren tachtig. De LSB-gegevens van SOVON laten voor het gehele Sneekermeergebied (incl. Terkapelsterpuollen) een toename zien sinds eind jaren negentig (figuur 8), waarbij de zomerpolder Meinesleat-Akkrumerrak in het gebied van de Terkapelsterpuollen de grootste concentratie herbergt.

De meeste waarnemingen hebben betrekking op solitaire paartjes die zich ophielden in geschikt broedhabitat. Onduidelijk is hoeveel hiervan daadwerkelijk een broedpoging hebben ondernomen. Nesten werden gevonden in Potskar-Noord en Graverij, maar paren met jongen zijn niet gezien.

Figuur 8. Aantalsontwikkeling van de Kolganzen als broedvogel in het Sneekermeergebied (Snitsermar en Terkapelsterpuollen) in de periode 1997-2009, met speciale vermelding van de belangrijkste broedplaats Polder Meinesleat-Akkrumerrak.

GRAUWE GANS: 406 territoria

In 1994 werd de Grauwe Gans voor het eerst als broedvogel vastgesteld in het Sneekermeergebied en wel met vijf paar rond de Terkapelsterpuollen (van Manen 1995). In de jaren erna vestigde de soort zich ook in het Snitsermar zelf, waaronder op de Lytse Griene en in de Geaupolder (Hendriksma 2000). Tijdens de integrale kartering in 2002 werden in het Snitsermar in totaal elf paren vastgesteld. Terkapelsterpuollen herbergde toen 34 paren en de Wite en Swarte Brekken twee paar (Kleefstra 2002). Daarmee kwam een totaalschatting op ca. 50 paar.

In het voorjaar van 2009 werden in de gekarteerde eigendommen van Staatsbosbeheer 406 territoria vastgesteld en even daarbuiten nog eens 18, wat een totaal oplevert van 424 paren (tabel 3, bijlage 1). In het

gebied van de Terkapelsterpuollen bedroeg het aantal broedparen in 2009 minstens 221 (Kleefstra 2009a) en in het gebied van de Wite en Swarte Brekken zeker 295 (Kleefstra 2009b). Bij elkaar opgeteld zijn dat al 940 broedparen. Inclusief niet geïnventariseerde terreindelen (in het Snitsermar bijvoorbeeld de sluis bij Terherne) is een aantalschatting van 1000 paren voor het centrale merengebied gerechtvaardigd. Bovendien berusten aantallen zich op interpretaties volgens BMP-normen. Het is mogelijk dat paren bij mislukking van hun broedpoging zich buiten het gebied ophielden, waardoor waarnemingen binnen het onderzochte gebied tekort schoten voor het opvoeren van een territorium. Het maximumaantal getelde paren dat verdeeld over de verschillende deelgebieden aanwezig was bedroeg eind maart en begin april 616 stuks.

Grauwe Ganzen bereiken met name in de vernatte terreindelen bijna onwaarschijnlijk hoge broedconcentraties. In de Tsjebbeolder hielden zich op 6 april 101 paren op, waarvan het gros niet broedindicatief. Hetzelfde was het geval in de Graverij, waar zich op dezelfde dag 188 paren ophielden. Intensief nesten zoeken door Staatsbosbeheer teneinde eieren te prikken leverde voor de Tsjebbeolder evenwel 96 nesten op en in de Graverij 130 stuks, met gemiddeld respectievelijk 6.0 en 7.0 ei per nest (gegevens S. Bakker & H. van der Wal). Niet alleen bezet de soort natte rietruigten, ook de met landriet begroeide oevers worden benut, hetzij in mindere mate, en ook werden nesten gevonden in verruigde stukken boezemland, zoals op het land van de Grutte Griene en Sâltpoel.

Het effect van het prikken van eieren teneinde de populatiegroei te beperken is nihil geweest. De praktijk leert dat wanneer 90% van alle eieren worden geprikt (niet alle nesten worden gevonden) de overige 10% voldoende zijn om de productie aan vliegvlugge jongen op peil te houden (van der Jeugd *et al.* 2006). In de Graverij werden zeker niet alle nesten gevonden. Bovendien werden nesten buiten de Tsjebbeolder en Graverij niet behandeld, afgezien van het kapot trappen van enkele legsels door 'derden' in het deelgebied Sâltpoel. Tijdens de inventarisatieronden werd het aantal paren met jongen bijgehouden (tabel 5). Dat laat zien dat minstens 12% van de paren een jong grootbracht, een percentage dat ook zonder beperkende maatregelen als normaal kan worden beschouwd. Overigens is 12% een absoluut minimum, omdat gezinnen makkelijk worden gemist in een groot gebied als het Snitsermar en gezinnen tevens opgroei habitat kunnen zoeken buiten de geïnventariseerde terreindelen (zo zijn de poelen Anewiel en Scharrewiel bij Goingarij erg in trek bij de ganzengezinnen). Het percentage succesvolle paren zal dus ongetwijfeld hoger hebben gelegen.

Links een voorbeeld van het broeden van Grauwe Ganzen in verruigd boezemland (Sâltpoel 27 maart 2009). Rechts een kapot getrapt ei van de Grauwe Gans met restant van embryo (Sâltpoel 17 april 2009).

Tabel 5. Gegevens van Grauwe Ganzen met jongen in het Snitsermar tijdens de inventarisatieronden 2 t/m 5 in 2009. Weergegeven is het aantal waargenomen gezinnen, het totale aantal jongen en het aantal jongen per gezin. Tevens is berekend hoeveel procent van de populatie van 424 paren tenminste één jong produceerde op basis van het totale aantal jongen per ronde (de aanwezigheid van 95 jongen betekent dat minstens 22,4% van de populatie één jong heeft geproduceerd).

ronde	2	3	4	5
N gezinnen	23	20	18	26
N jongen	95	77	51	54
N jong/gezin	4,1	3,9	2,8	2,1
% productief	22,4	18,2	12,0	12,7

CANADESE GANS: 13 territoria

Het aantal van 13 territoria in Staatsbosbeheergebied en nog drie daar net buiten sluit aan op de groei van de populatie in het Snitsermar in de laatste jaren. Inclusief de aantallen van de Wite en Swarte Brekken en de Terkaplesterpuollen komt het totaal voor deze drie gebieden op 33 paren (19 in 2002, Kleefstra 2004). De soort bleek ook in aantal jongen redelijk succesvol in het Snitsermar in 2009.

Tijdens de vierde ronde werden drie gezinnen met in totaal 14 jongen gezien. Tijdens de vijfde ronde werd een groep van zes gezinnen gezien, die in totaal 21 volgroeide jongen herbergde (zie foto).

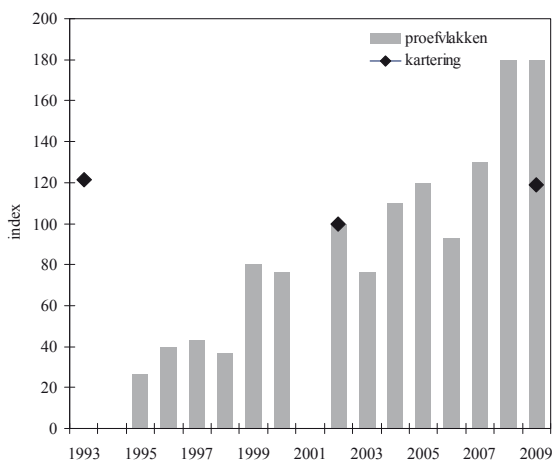
Groep van zes gezinnen van de Grote Canadese Gans, met op de achtergrond de Grutte Griene (25 juni 2009).

BRANDGANS: 2 territoria

In de afgelopen tien jaar werden in het Snitsermar enkele malen territoria van Brandganzen vastgesteld op het Spekland (sluis Terherne) in 2000 en 2001 en op de Lytse Griene in 2006 en 2007 (eigen gegevens). In het voorjaar van 2009 ging het om twee weinig broedverdachte paren die telkens aanwezig waren in de Geaupolder. In het centrale merengebied bevindt zich een groeiende populatie in het gebied van de Terkaplesterpuollen. Hier werden in het voorjaar van 2009 22 paren vastgesteld, waarvan de meeste in de Petgaten van Akmarij (Kleefstra 2009a).

KRAKEEND: 53 territoria

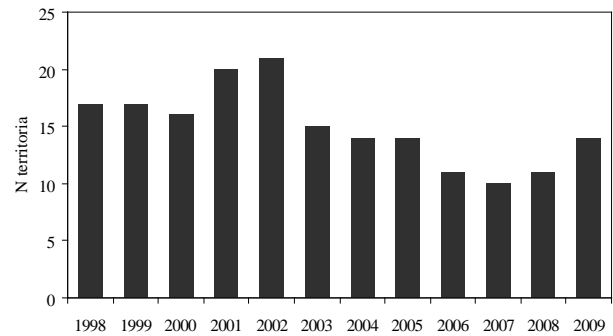
Curieus laat de vergelijking van de drie karteringen in 1993, 2002 en 2009 geen toename zien van de Krakeend, een ontwikkeling die zich zowel landelijk als provinciaal in BMP-indexen aftekent. De aantallen verschillen onderling niet veel, terwijl de soort in de proefvlakken juist wel een toename laat zien (figuur 9).

Figuur 9. Trendindex van de Krakeend in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld

BRUINE KIEKENDIEF: 4 territoria

Binnen de begrenzing van het te inventariseren deel van het Snitsermar werden vier broedparen vastgesteld, even daarbuiten nog twee (tabel 3, bijlage 1). Ook in de Kop Bloksleatpolder kwam een paar tot broeden en mogelijk ook in de Tsjebbepolder, maar hiervoor ontbreken betrouwbare aanwijzingen. In vergelijking met de twee vorige karteringen lijkt de soort stabiel in aantal (tabel 4). Wanneer echter

Figuur 10. Aantalsontwikkeling van de Bruine Kiekendief in het Sneekermeergebied e.o. (incl. Terkaplesterpuollen, Anewiel, Scharrewiel, Lekmar, Kruisbrekken, Lange Sleat, sluis Terherne, Tersoalstersyl) in de periode 1998-2009.

Vers dood vrouwtje Bruine Kiekendief met een kapot ei op het nest in het Potskar-Noord (26 mei 2009).

Tabel 6. Broedbiologische gegevens van de Bruine Kiekendief in het Snitsermar

Plaats	N ei	N jong	Sexe jongen	
			Man	Vrouw
Potskar-Noard	5	jongen uitgehaald vrouw dood op nest		
Potskar-Súd	3	2	1	1
Lytse Griene	4	3	-	-
Graverij	5	2	1	1
Geaupolder	4	3	1	2
Kop Bloksleatpolder	4	3	1	2
<i>gemiddeld / totaal</i>	<i>4,2</i>	<i>1,9</i>	<i>4</i>	<i>6</i>

gekeken wordt naar het Sneekermeergebied op iets groter niveau, inclusief Terkaplesterpuollen en enkele omliggende poelen als Anewiel, Scharrewiel, Lekmar, Kruisbrekken, en omgeving sluis Terherne, Lange Sleat, dan laat de soort over de afgelopen twaalf jaar een lichte afname zien (figuur 10).

In alle van de zeven territoria die hierboven genoemd worden, werden nesten gevonden (tabel 6). In het Potskar-Noord werd een nest door mensen uitgehaald in de jongenfase. Een nabijgelegen nest mislukte onder verdachte omstandigheden. Op het nest werd een vers dood vrouwtje aangetroffen met de klauwen wagenwijd open gesperd. Laboratoriumonderzoek leverde niet de vondst van gif in het lichaam op. Gemiddeld werden 4,2 ei per nest gelegd. Per paar vlogen 1,9 jong uit, berekend over alle zeven paar, waarvan de meerderheid vrouwtjes (tabel 6).

HAVIK: 1 territorium

In het Gemaalsbosk kwam een paartje Havik tot broeden. Het paar was niet succesvol. In de loop van mei kwam het bericht dat de boom was beklommen door onverlaten en het legsel uitgehaald (I. Riemersma, A.J. Brink, *pers.med.*).

BUIZERD: 3 territoria

Er werden drie territoria van de Buizerd vastgesteld en in alle drie werden ook nesten gevonden. Twee daarvan zouden succesvol zijn, namelijk de paren in Einekoai en Swettepoel, beide broedend in een zwarte els. In Potskar-Zuid deed een paar een broedpoging in een schietwilg in de oever van het meer, maar dit mislukte in de eifase.

TORENVALK: 1 territorium

In en direct rond het molentje in de Geaupolder hield zich iedere ronde een paartje Torenvalken op. Of het paar in het molentje daadwerkelijk tot broeden is gekomen, is onduidelijk. Een succesvol paar is het zeker niet geweest.

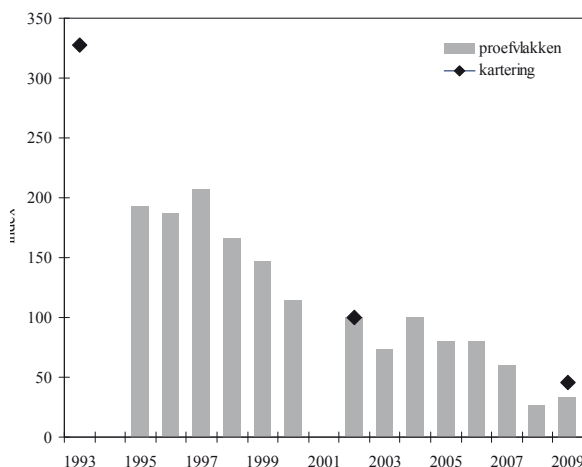
KWARTELKONING: 1 territorium

Op 5 mei werd in Potskar-Noord kortstondig een roepende Kwartelkoning gehoord. Daarna werd de vogel tot in de eerste helft van juni gehoord. Bij de maaiwerkzaamheden die vanaf 15 juni aanvingen, werd wel rekening gehouden met de aanwezigheid van de soort, maar helaas werden niet de percelen uitgerasterd waarin de roepende vogel werd

gehoord. Of dat de reden is waarom de vogel nadien niet meer is gehoord, is onzeker.

SCHOLEKSTER: 5 territoria

Op basis van de gegevens van het Weidevogelmeetnet Friesland is de Scholekster in de periode 1996-2008 met 60% afgenomen (Nijland 2009), hetgeen behoorlijk in de pas loopt met de landelijke ontwikkeling (van Dijk *et al.* 2009). In het Snitsermar is de aantalsontwikkeling zo mogelijk nog negatiever met een afname van ruim 86% sinds 1993 (tabel 4, figuur 11). Dat komt sterk overeen met de jaarlijkse monitoringgegevens uit een aantal polders in het gebied, die sinds 1995 een afname van bijna 83% voor de soort laten zien. Bijster succesvol leek de soort in 2009 ook niet te zijn. Op basis van alarmtellingen (Nijland & van Paassen 2007) werd alleen tijdens de vierde rond een paar met jongen waargenomen in de Graverij.

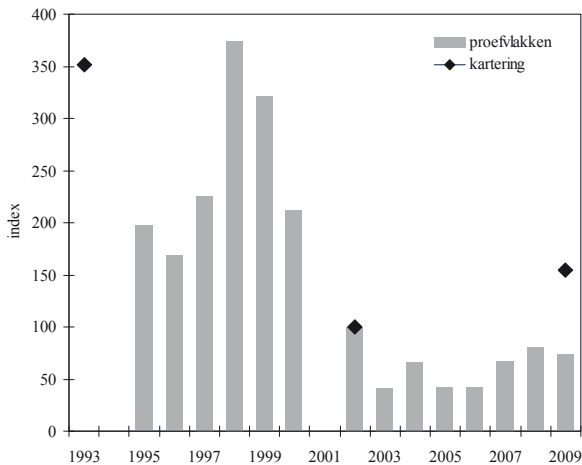
Figuur 11. Trendindex van de Scholekster in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld.

KIEVIT: 54 territoria

De Kievit liet in de periode 1993-2002 op basis van de integrale karteringen een sterke terugval zien, waarbij met name verruiging van terreinen met rietgras de soort parten leek te spelen (Kleefstra 2002). In 2009 zijn de aantallen wel wat toegenomen,

Tabel 7. Resultaten van tellingen van weidevogelgezinnen tijdens de tweede tot en met de vijfde ronde, afgezet tegen het vastgestelde aantal territoria.

	terr.	2	3	4	5
Scholekster	5	0	0	1	0
Kievit	54	3	7	6	0
Grutto	17	0	0	5	3
Wulp	11	0	0	5	0
Tureluur	10	0	0	5	1

Figuur 12. Trendindex van de Kievit in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld.

maar in vergelijking met 1993 (figuur 6), maar het blijft een schim van wat het is geweest. De toename ten opzichte van 2002 komt vooral op het conto van het Potskar. In 2002 werden daar slechts zes territoria vastgesteld, nu 21. Dat verklaart mede de afwijkende trend ten opzichte van de vaste proefvlakken (figuur 12), waar Potskar geen onderdeel van uitmaakt.

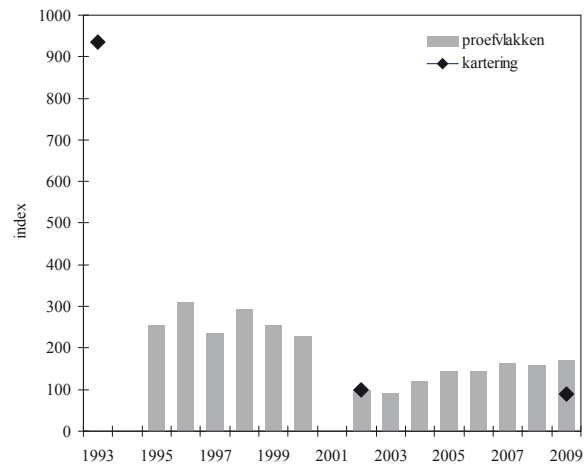
Qua broedresultaten hield het niet over. Op basis van alarmtellingen werden maximaal slechts zeven paar met jongen waargenomen, wat op basis van Nijland & van Paassen (2007) een bruto territoriaal succes van 13% zou zijn.

GRUTTO: 17 territoria

De integrale kartering van 2002 liet aan afname van 85,3% voor de Grutto zien (Kleefstra 2002). Deze speelde zich vooral af in het Potskar en Galgelân, de Geaupolder en Graverij en op de Lytse en Grutte Griene. Door de sterke afname in het Potskar is de aantalsontwikkeling in figuur 13 op basis van de integrale karteringen extremer dan die op basis van de monitoringplots. Op basis van die plots blijkt dat 2002 een 'daljaar' was, waarna de stand zich voorzichtig herstelde (met name in de Bloksleatpolder). Van een herstel op basis van de integrale kartering is geen sprake. In het Potskar zaten wat meer paren dan in 2002, maar alle boezemlanden in het gebied bleven onbezet. Paren met jongen waren mondjesmaat aanwezig (tabel 7).

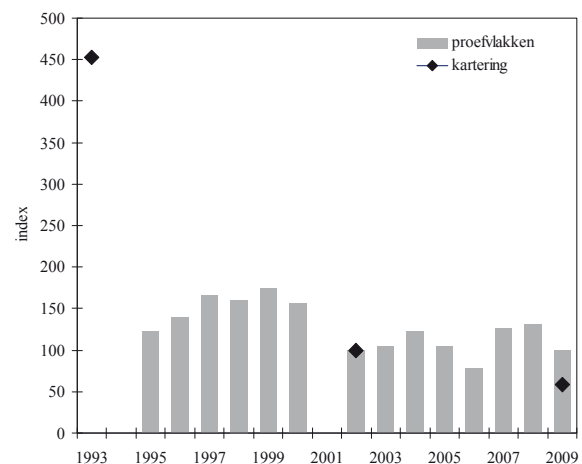
TURELUUR: 10 territoria

De aantalsontwikkeling van de Tureluur op basis van de integrale karteringen (figuur 13) vertoont grote gelijkens met die van de Grutto (figuur 12). Tussen 1993 en 2002 nam de soort in het gebied van het Snitsermar met ruim 75% af, wat grotendeels op het conto van Potschar, Geaupolder en Graverij

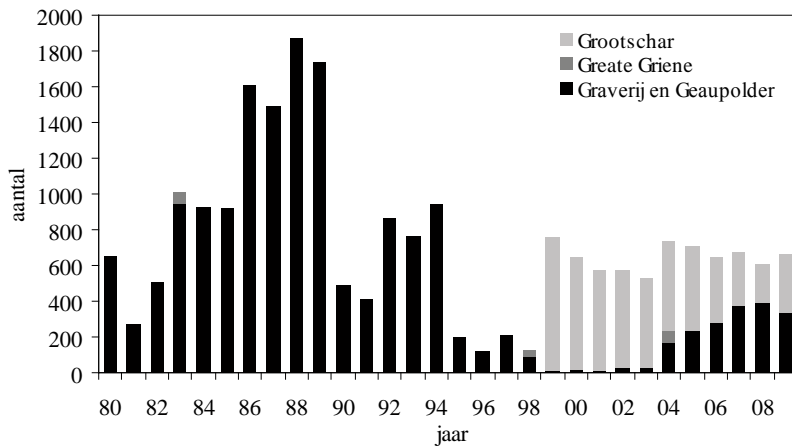

Figuur 13. Trendindex van de Grutto in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld.

kwam (Kleefstra 2002). Sinds 2002 is de soort nog ietsje verder afgenomen, waarbij opvalt dat de Tureluur als broedvogel van de boezemlanden in 2009 verstek liet gaan. Vreemd genoeg komt de aantalsontwikkeling op basis van de karteringen niet overeen met de inventarisatie in de plots, die slechts een lichte afname vertonen (figuur 14). Wanneer de plots afzonderlijk van elkaar bekeken worden, komt alleen de aantalsontwikkeling in het Galgelân overeen. In 1995 zaten daar nog acht paren, maar na 2000 is de soort er niet meer vastgesteld. In verhouding tot het totaal aantal territoria werden tijdens de vierde ronde nog aardig wat gezinnen gezien (tabel 7).

Figuur 14. Trendindex van de Tureluur in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld.

Figuur 15. Aantalsverloop van de Kokmeeuw in het zuidelijke deel van het Snitsermar in de periode 1980-2009 (bron: Grootschar, Graverij en Geaupolder: W. Elsinga & Grutte Griene: R. Kleefstra).

KOKMEEUW: 516 territoria

De Kokmeeuw is weer terug op de oude stek. Van oudsher broedde de soort in de graslanden van de Graverij (en Geaupolder). In de loop van de jaren negentig verdween de soort er bijna (figuur 15), zoals de Kokmeeuw in veel Friese graslandgebieden afnam. De soort vestigde zich vervolgens succesvol op de golfbrekende dammen van basaltsteen bij het recreatie-eiland Grootschar. Toen op de oude broedlocatie graslanden omgevormd werden tot ondiep moeras met de nodige natte ruigte, keerde de soort terug in de Graverij. De aantallen in figuur 14 zijn gebaseerd op de langlopende tellingen van Wiebe Elsinga. Daarin is de aantalsopgave in de Graverij in 2009 lager dan die op basis van de kartering (340 versus 516), wat te maken heeft met verschillende telmethoden.

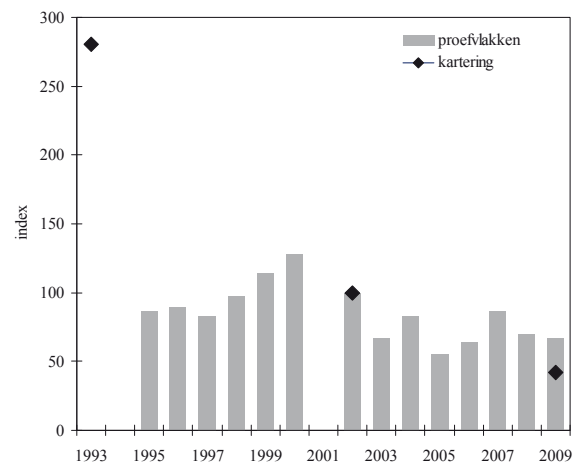

Natte ruigten van pitrus en lisdodde in combinatie met droogvallende grond; broedgebied van de Kokmeeuw in de Graverij (6 april 2009).

VELDLEEUWERIK: 15 territoria

Zoals zo'n beetje alle weidevogels in het Sneekermeergebied nam de Veldleeuwerik sterk af in de periode 1993-2002 (figuur 16). Deze afname vond met name plaats in het Potskar en verhoudingsgewijs op de Grutte en Lytse Griene. In de andere deelgebied was in mindere mate sprake van een afname, wat

ook de monitoringgegevens bevestigen (figuur 15). Met de kartering in 2009 werd een verdere afname vastgesteld, waarbij opvalt dat de soort niet meer te horen is boven de boezemlanden. Ook de bezetting van de Geaupolder en Graverij is ronduit mager te noemen in vergelijking met de vorige karteringen.

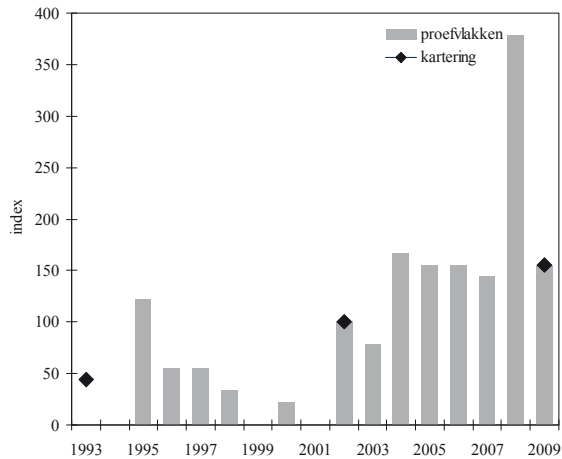
Figuur 16. Trendindex van de Veldleeuwerik in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plotsin 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld

BOOMPIEPER: 1 territorium

De Boompieper wint steeds meer terrein in het relatief open landschap van het Lage Midden van Fryslân, een ontwikkeling die inmiddels zo'n tien jaar gaande is (Kleefstra 2003). De soort is nu ook broedvogel van het Snitsermar met één territorium in 2009 bij de Swettepoel. Geheel nieuw is de soort niet rond Joure, aangezien de Boompieper al langere tijd broedvogel is van bosgebieden aan de oostkant van het dorp (Haulsterbossen e.o.).

GRASPIEPER: 14 territoria

Het aantal Graspiepers in de terreindelen die integraal gekarteerd werden, is relatief klein. De

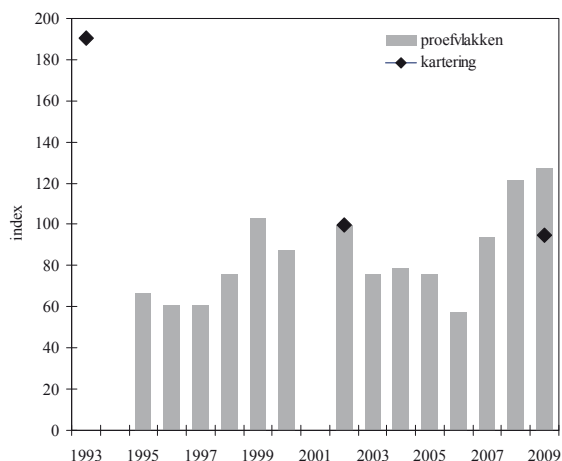

Figuur 17. Trendindex van de Graspieper in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld.

soort laat hier een toename zien die in de pas loopt met de ontwikkelingen in de proefvlakken (figuur 17). In de trendindex van de proefvlakken vormt 2008 een uitschieter. Toen was de soort tweemaal zo talrijk in de Kop Bloksleatpolder, het gebied in het Snitsermar met de hoogste dichtheid aan Graspiepers. Van de weidevogels is de Graspieper in feite de enige die op de lange termijn een toename laat zien, vermoedelijk omdat de soort enige ruigte niet schuwt.

GELE KWIKSTAART: 69 territoria

De Gele Kwikstaart is, evenals in 2002, de talrijkste weidevogels in het Snitsermar. De soort liet toen

Figuur 18. Trendindex van de Gele Kwikstaart in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld

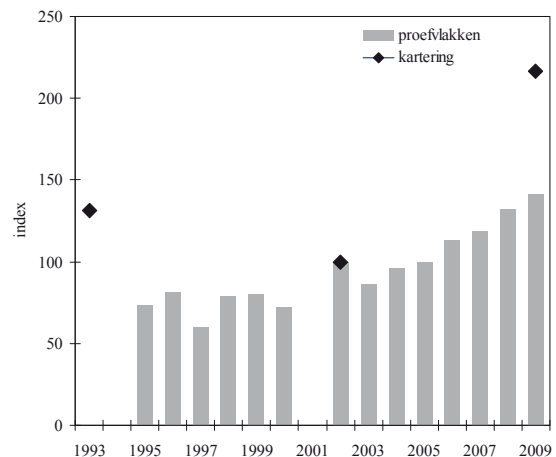
ten opzichte van de kartering in 1993 een enorme terugval zien. Ondanks dat de soort met name provinciaal toeneemt en het broedareaal uitbreidt, is het aantal territoria ten opzichte van 2002 ietsje verder afgenomen. Deze afname komt op het conto van de boezemlanden. Zowel in het boezemland van de Sâltpoel als dat van de Lytse Griene was de soort schaarser.

BLAUWBORST: 26 territoria

De Blauwborst is één van de soorten met de sterkste toename in het Snitsermar. In 1993 ontbrak de soort nog als broedvogel. Wanneer de soort zich in het gebied vestigde is onduidelijk, maar BMP-gegevens uit het gebied indiceren dat dat eind jaren negentig is geweest. In 2002 leverde de integrale kartering reeds 12 territoria op in Staatsbosbeheer-terrein en aangrenzend gebied. Inventarisatie van Wite en Swarte Brekken, Snitsermar en Terkapesterpoelen in dat jaar leverde destijds een totaal van zo'n 30 territoria op (Kleefstra 2004). Inmiddels is alleen al het Snitsermar goed voor dit aantal, wanneer de resultaten van de kartering en de BMP-inventarisatie van de Kop Bloksleat samengevoegd worden. In zowel het gebied van de Wite en Swarte Brekken als dat van de Terkaplesterpuollen gaat het om minstens 20 territoria, waarmee het totaal van de drie gebieden in het centrale merengebied al gauw 70 territoria betreft in Staatsbosbeheer en aangrenzend terrein.

RIETZANGER: 231 territoria

In § 4.2.3 wordt reeds ingegaan op de sterke toename van de Rietzanger in het Snitsermar ten opzichte van de kartering in 2002. Op basis van de vergelijking in tabel 4 is de soort meer dan verdubbeld in aantal. Binnen het gebied lijken oevers met basaltsteen zich ten faveure van de soort te hebben ontwikkeld.

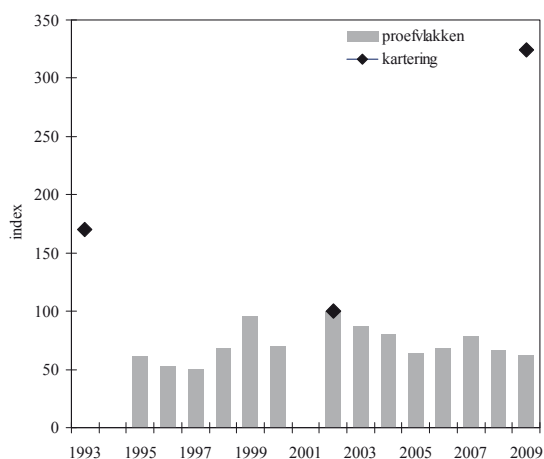
Figuur 19. Trendindex van de Rietzanger in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plots in 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld.

Deze zijn met riet en ruigten begroeid geraakt. Ook de verruiging op de boezemlanden draagt bij aan een groter aantal territoria, zoals in het boezemland Sâltpoel. Daarnaast lijkt het erop dat de soort in meer gebieden talrijker was. Naast de Wite en Swarte Brekken (Kleefstra 2009b) en de Terkaplesterpuollen (2009a) was dat o.a. het geval in het Mid-Friese laagveenmoeras Alde Feanen (G. Jellema, *pers.med.*). Bovendien laat de Rietzanger op basis van de proefvlakgegevens al sinds 2003 een gestage toename zien.

Voor Natura 2000-gebied Sneekermeergebied (incl. Terkaplesterpuollen) is behoud van de omvang en kwaliteit van het leefgebied van de Rietzanger met een draagkracht voor een populatie van ten minste 370 paren als instandhoudingsdoel gesteld. Wanneer de aantallen Rietzanger van het Snitsermar en de Terkaplesterpuollen binnen de begrenzing van Staatsbosbeheergebied bij elkaar opgeteld worden, inclusief de door vrijwilliger geïnventariseerde proefvlakken (Kop Bloksleatpolder, Galgelân, Ald Hof), dan komt het totaal op 432 territoria. Echter, niet alle oevers die binnen het Natura 2000-gebied vallen zijn in beheer bij Staatsbosbeheer en dus geïnventariseerd, waardoor het werkelijke aantal territoria hoger zal liggen. Zo werden tijdens de kartering enkele aan Staatsbosbeheerterrein grenzende stukken meegenomen in de inventarisatie, wat voor Snitsermar en Terkaplesterpuollen nog eens 91 territoria opleverde (niet alle binnen Natura 2000-gebied).

KLEINE KAREKIET: 121 territoria

De algemene zangvogels van rietkragen lieten in 2002 een ferme terugval zien ten opzichte van 1993.

Figuur 20. Trendindex van de Kleine Karekiet in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plotsin 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld

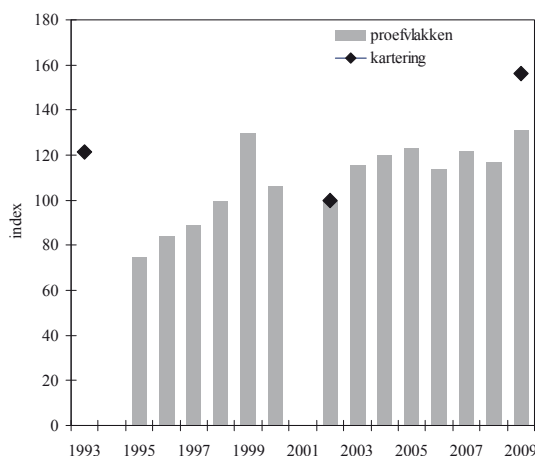
In 2009 hebben aantallen zich dusdanig hersteld dat zowel Rietzanger, Kleine Karekiet als Rietgors veel talrijker zijn dan in 1993 (§ 4.2.3). Voor de Kleine Karekiet contrasteert deze ontwikkeling met de trend op basis van de proefvlakgegevens (figuur 20). Plekken die bijdroegen aan de grotere aantallen zijn met name de oevers van Potskar-Noord, Grutte Griene en Lytse Griene. Zoals reeds beschreven in (§ 4.2.3 als in de bespreking van de Rietzanger hebben zich hier vrij forse rietkragen ontwikkeld van landriet en ruigte. Daarnaast bezet de soort in toenemende mate de vernatte delen van de Tsjebbepolder en Graverij, waar zich nattere rietzomen hebben ontwikkeld. Opmerkelijk genoeg vindt de toename ook plaats in rietzomen die sinds 2002 niet wezenlijk lijken veranderd en welke op het ook niet bijster geschikt ogen voor een liefhebber van nat en vitaal riet, zoals de Kleine Karekiet. Het gaat dan om zomen in de Graverij en aan de noordkant van de Geaupolder, waarmee het erop lijkt dat de soort ook mindere habitats bezet.

BAARDMAN: 3 territoria

De Baardman wordt vrijwel nooit als broedvogel van het Snitsermar vastgesteld. In 2009 werden twee paartjes vastgesteld in de Graverij en een paartje op de Lytse Griene. Alle territoria zijn gebaseerd op meerdere waarnemingen van o.a. jongen voerende adulten.

RIETGORS: 125 territoria

De aantalsontwikkeling van de Rietgors op basis van de kartering in 1993, 2002 en 2009 vertoont gelijkens met die van Rietzanger en Kleine Karekiet, hoewel aantalsveranderingen minder groot zijn. Evenals de Rietzanger lijkt de soort

Figuur 21. Trendindex van de Rietgors in het Snitsermar op basis van jaarlijks geïnventariseerde plotsin 1995-2009 (2001 is niet geïnventariseerd i.v.m. mond- en klauwzeer), in vergelijking tot de vastgestelde aantallen tijdens de karteringen in 1993, 2002 en 2009, waarbij 2002 op 100 is gesteld.

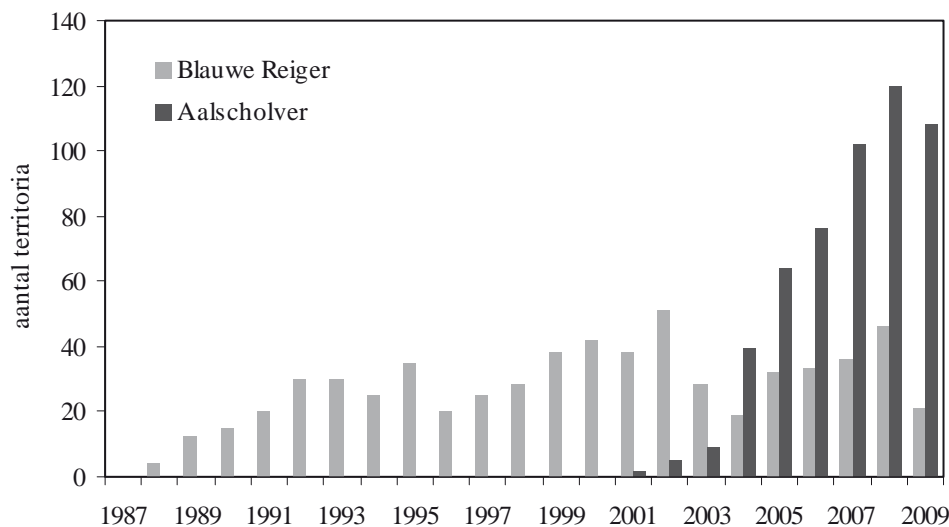
profijt te trekken uit de ontwikkeling van rietruigten op en rond basaltsteen in oevers en de verruiging van met name de boezemlanden. Ook binnen de proevlakken laat de soort over de afgelopen vijftien jaar een toename zien met een zekere terugval in 2002 (figuur 21).

4.4. Overige soorten

AALSCHOLVER & BLAUWE REIGER

Al sinds eind jaren tachtig (en mogelijk daarvoor ook al) broeden er Blauwe Reigers in het gebied

van het Snitsermar. De kolonie bevindt zich op het Spekland, een schiereiland bij de sluis van Terherne en geen eigendom van Staatsbosbeheer. Het verloop in het aantal broedparen in de kolonie staat weergegeven in figuur 22. In 2001 vestigden zich Aalscholvers in de kolonie. Al langer gebruikten zij de overhangende bomen als slaappleats in met name herfst en winter. Het aantal broedparen liep op van twee in 2001 naar 120 in 2008. In 2009 nam het aantal licht af naar 108 paar.

Figuur 22. Aantalsverloop van Blauwe Reiger en Aalscholver in de gemengde kolonie op het Spekland bij de sluis van Terherne in de periode 1987-2009 (bron: R. Kleefstra & J.T. Hendriksma).

5. Evaluatie

Naar aanleiding van de kartering in 2002 zijn de ontwikkelingen van weidevogels, in het bijzonder het wel en wee van de weidevogels in zeldzame graslandtypes als zomerpolders en boezemlanden, uitgebreid geëvalueerd. Hierbij werd ruimschoots aandacht geschonken aan de verdroging, verzuring, veruiging en vershraling van de weiden in het Snitsermar. In principe blijven al deze zaken aan de orde van de dag, maar de exercitie wordt hier niet nogmaals gedaan. De onderstaande evaluatie sluit aan op die Kleefstra (2002) en gaat met name in op de ontwikkelingen ná 2002.

5.1. Weidevogels in zomerpolders en boezemlanden

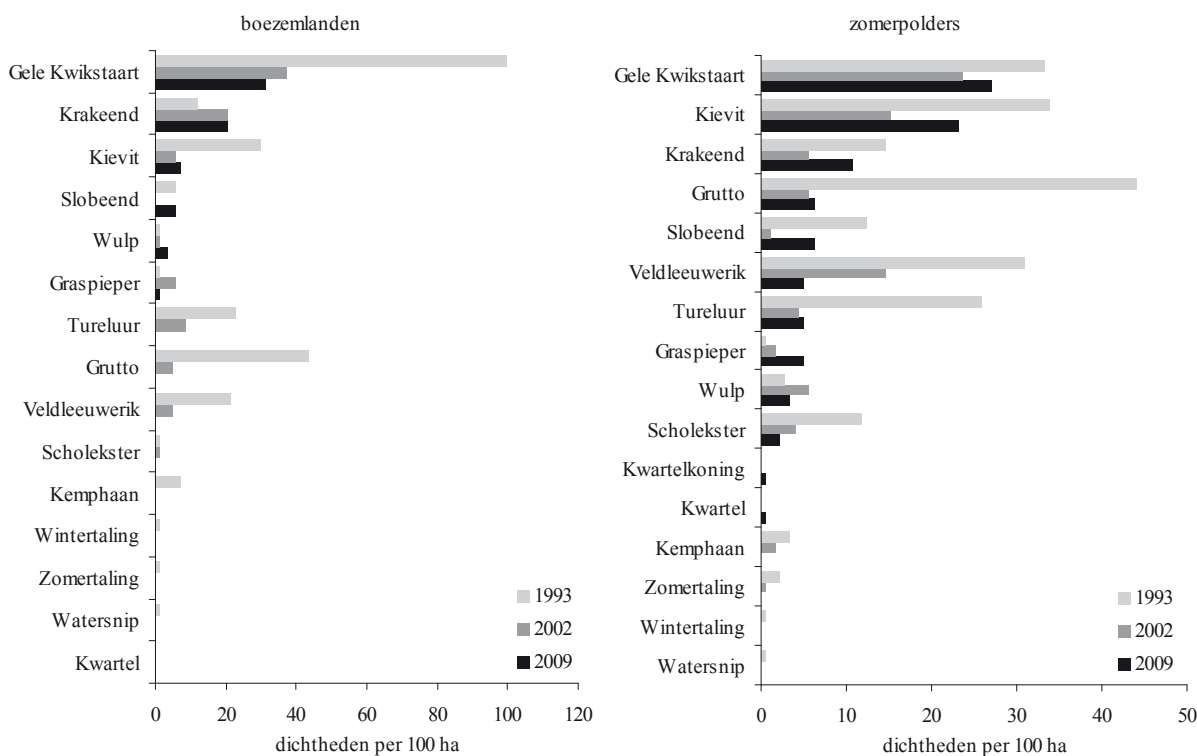
De grootste aantalsveranderingen bij weidevogels deden zich voor in de periode tussen de eerste twee karteringen in respectievelijk 1993 en 2002 (figuur 6). Aantallen Grutto's, Gele Kwikstaarten, Kieviten, Veldleeuweriken, Tureluurs, Scholeksters en Kemphanen kelderden. In de periode erna zijn alleen Kievit en Graspieper ten opzichte van 2002 in grotere getale aanwezig. Alle andere soorten zijn verder in aantal afgenomen. Kempphaan en Watersnip komen als broedvogel niet meer in het gebied voor,

hetgeen ook geldt voor de Visdief waarvan sinds 2004 geen territoria meer zijn vastgesteld.

Wanneer gekeken wordt naar de ontwikkeling in dichtheden in de twee belangrijkste graslandtypes in het Snitsermar, namelijk de zomerpolders en boezemlanden, dan valt op dat in beide niet alleen ingeboet hebben als het gaat om de talrijkheid van weidevogels, maar ook de soortendiversiteit is tanende (figuur 23).

Opvallend zijn de ontwikkelingen in de boezemlanden. Hier is van de karakteristieke soortendiversiteit vrijwel niets meer over. Het merendeel van de soorten ontbrak hier in het voorjaar van 2009. De dichtheden van de nog aanwezige weidevogels zijn slechts een schim van wat het is geweest. De belangrijkste oorzaak die hiervoor lijkt te liggen in de veruiging van grote delen van de boezemlanden.

In zomerpolders doen sommige soorten het ten opzichte van 2002 wat beter, hetgeen vooral op het conto komt van het Potskar, wat in tegenstelling tot 2002 minder veruigd is. Daarnaast wordt getracht de situatie voor weidevogels hier 'op te krikken' door o.a. de weiden te bemesten, bosjes te rooien en grondpredatoren te bejagen. Ondanks dat de aantallen voor de algemene soorten wat hoger uitpakken was het evenals in 1993 en 2002

Figuur 23. Weidevogels gerangschikt naar de dichtheden per 100 ha in 2009 in de boezemlanden en zomerpolders van het Snitsermar, conform Van Manen (1993) en Kleefstra (2002).

na het hooien (en deels mestinjectie) in de polders met het voorjaar snel gedaan. Waarnemingen van weidevogelgezinnen waren doorgaans op één hand te tellen (tabel 7). Daarnaast is de druk op de gebieden door de aanwezigheid van recreanten hoog te noemen.

5.2. Moerasvogels

De belangrijkste ontwikkeling op het gebied van moerasvogels na 2002 is de kolonisatie van de Grauwe Gans in het Snitsermar en het gehele centrale merengebied. Terwijl de integrale inventarisaties van Wite en Swarte Brekken, Snitsermar en Terkaplesterpuollen voor 2002 zo'n 50 paren opleverden, komt een aantalschatting op basis van de inventarisaties in 2009 op ca. 1000 paar in deze drie gebieden. Ondertussen nemen ook Canadese Gans, Kogans en Nijlgans in aantal toe (figuur 5). Voor wat betreft de vogels van rietlanden ontstaat een wat tweeledig beeld. Algemene zangvogels als Rietzanger, Kleine Karekiet en Rietgors lijken het alle goed te doen als gevolg van het begroeid raken van oevers met basaltsteen en de verruiging in de boezemlanden. Blauwborst en Sprinkhaanzanger waren ook veel talrijker, een ontwikkeling die aansluit op landelijke ontwikkelingen (figuur 7). Wanneer echter gekeken wordt naar soorten van ondiepe, natte rietmoerassen dan zijn soorten als Roerdomp, Snor en Baardman slechts magertjes vertegenwoordigd en ontbreekt een soort als het Porseleinhoen. Waar het in het Snitsermar aan ontbreekt is nat rietmoeras met een natuurlijke peildynamiek en oevers met waterriet. Op dit gebied valt in het Friese merengebied nog veel winst te behalen, iets wat reeds bepleit is in Kleefstra (2002 & 2004).

5.3. Natura 2000-soorten

Samen met de Terkaplesterpuollen vormt het Snitsermar het Natura 2000-gebied Sneekermeergebied (§ 2.4). Met betrekking tot vier soorten broedvogels zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd ter behoud van de omvang en de kwaliteit van het leefgebied. Deze staan opgesomd in tabel 8. Wanneer het gemiddelde aantal territoria in het gebied berekend wordt voor deze soorten over de

periode 2002-2009 dan wordt met geen van de soorten de doelstelling behaald. Porseleinhoen en Kwartelkoning worden eigenlijk maar sporadisch in het gebied vastgesteld. Voor de eerste soort is het aanbod aan ondiep, dynamisch riet- en zeggenmoeras zeer beperkt. De selectie van de Kwartelkoning is in principe curieus, omdat dit als zodanig nooit een karakteristieke broedvogel van het gebied is geweest en het Sneekermeergebied zeker geen 'kernegebied' van de soort is. Hooguit bij invasies kan de soort er opduiken. De doelstelling voor de Kemphaan is volslagen onrealistisch. Het broedareaal van de soort is gedurende de afgelopen decennia in rap tempo dusdanig in noordoostelijke richting opgeschoven, met als gevolg dat zelfs in een land als Polen in de afgelopen jaren geen zekere broedgevallen meer zijn vastgesteld. In Nederland bevindt zich geen vaste broedpopulatie meer, de soort komt hooguit sporadisch nog hier en daar tot broeden.

Van de Rietzanger zijn geen integrale inventarisaties van het gehele Natura 2000-gebied beschikbaar. In tabel 8 staan enkel de territoria in het Staatsbosbeheergebied weergegeven in 2002 en 2009. Op basis van die twee karteringen ligt het gemiddelde net onder de instandhoudingsdoelstelling. Zoals in de soortbespreking van de soort reeds is beschreven ligt het werkelijke aantal hoger, omdat diverse oevers binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied niet in beheer zijn bij Staatsbosbeheer en als zodanig niet in karteringen worden inbegrepen.

5.4. Monitoring

In het Snitsermar liggen een drietal proefvlakken die momenteel jaarlijks geïnventariseerd worden. Het gaat om Kop Bloksleatpolder, Tsjebepolder en Galgelân. Geaupolder en Graverij worden ook al jaren geïnventariseerd volgens de BMP-methode, maar zijn als zodanig nog nimmer opgenomen in het provinciale en landelijke meetnet. Het verdient aanbeveling dit alsnog te doen met terugwerkende kracht. Aanvullend op deze inventarisaties worden vrijwel alle delen van het gebied jaarlijks bezocht voor roofvogels en LSB-soorten, waaronder Roerdomp, ganzen (excl. Grauwe Gans), Bruine Kiekendief, Baardman e.d. Een terreintype dat met inventarisaties van alle soorten buiten schot

Tabel 8. Het gemiddelde aantal territoria van Natura 2000-soorten in het Sneekermeergebied over de periode 2002-2009 (voor Rietzanger alleen 2002 en 2009) in vergelijking tot de instandhoudingsdoelstelling.

Soort	Doelstelling	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	gem.
Porseleinhoen	2	2	1	0	1	0	0	0	0	0,5
Kwartelkoning	2	0	3	0	0	0	0	0	1	0,5
Kemphaan	20	5	1	0	0	0	0	0	0	0,8
Rietzanger	370	291	-	-	-	-	-	-	432	361,5

blijft, is boezemland. Het zou de moeite waard zijn bijvoorbeeld Grutte en Lytse Griene als BMP-proefvlak op te nemen in het Weidevogelmeetnet

Friesland. Daarnaast blijven integrale karteringen van belang als onderling vergelijkbare ijkpunten voor de ontwikkeling van het gehele gebied.

Natte omstandigheden bij het droogvallen van de zomerpolder Geaupolder, met links een greppeltje (6 april 2009).

6. Literatuur

- BEEMSTER N. & BAKKER S. 2009. De Noordse woelmuis in de boezemlanden en zomerpolders van het Sneekermeergebied. Een analyse van vangsten in 2007 en 2008. A&W-rapport 1175. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- BEEMSTER N. & BAKKER S. 2009. De Noordse woelmuis in de boezemlanden en zomerpolders van het Sneekermeergebied. Een analyse van vangsten in 2007 en 2008. A&W-rapport 1175. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- CLAASSEN T. 2008. Historisch overzicht van het peilbeheer van de Friese boezem in relatie tot ecosysteem- en waterkwaliteit. Twirre 19: 74-83.
- VAN DIJK A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A.J., BOELE A., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K. & PLATE C.L. 2009. Broedvogels in Nederland in 2007. SOVON-monitoringsrapport 2009/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIJK A.J., HUSTINGS F. & VAN DER WEIDE M. 2004. handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- HENDRIKSMA J.T. 2000. De Snitsermar (het Sneekermeer). FFF-rapport 62. Fryske Feriening foar Fjildbiology, Oppenhuizen.
- HUSTINGS F., BORGGREVE C., VAN TURNHOUT C. & THISSEN J. 2004. Basisrapport voor de Rode Lijst volgens Nederlandse en IUCN-criteria. SOVON-onderzoeksrapport 2004/13. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DER JEUGD H.P., VOSLAMBER B., VAN TURNHOUT C., SIERDSEMA H., FEIGE N., NIENHUIS J. & KOFFIJBERG K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? SOVON-onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- KLEEFSTRA R. 2002. Broedvogels van het Snitsermar in 2002. SOVON-inventarisatie-rapport 2002/21. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- KLEEFSTRA R. 2003. De Boompieper als opkomend fenomeen in Friese laagveenmoerassen. Twirre 14: 14-17.
- KLEEFSTRA R. 2004. Boezemland, zomerpolders en moeras, de broedvogels van het Centrale merengebied van Fryslân. Twirre 15: 49-55.
- KLEEFSTRA R. 2009A. Broedvogels van de Terkaplesterpuollen in 2009. SOVON-inventarisatie-rapport 2009/29. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- KLEEFSTRA R. 2009B. Broedvogels van de Wite en Swarte Brekken in 2009. SOVON-inventarisatie-rapport 2009/31. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN MANEN W. 1993. Broedvogels van het Sneekermeer in 1993. SOVON-rapport 1993/13. SOVON, Beek-Ubbergen.
- VAN MANEN W. 1995. Broedvogelinventarisatie van de Terkaplesterpuollen in 1994. SOVON-inventarisatie-rapport 95/01. SOVON, Beek-Ubbergen.
- NIJLAND F. 2009. Weidevogelmeetnet Friesland, verslag 2008. Publicatie Bureau N nr. 33, WMF, Leeuwarden.
- NIJLAND F. & VAN PAASSEN A. 2007. Instructie Alarmtellingen; tellingen van paren en gezinnen van Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur en Wulp. Uitgave Landschapsbeheer Nederland, Utrechts. Publicatie Bureau N nr. 27, Leeuwarden.

Bijlage 1. Verspreidingskaarten van integraal gekarteerde broedvogels

Het aantal binnen de begrenzing wordt in bijlage 1 in de kop van de verspreidingskaarten vermeld. De kaarten laten evenwel ook de territoria net buiten de begrenzing zien, waarmee het totale aantal stippen per verspreidingskaart overeenkomt met het totaal in tabel 3 (§ 4.1).